

גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בהעלותך

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beehaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2025 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת בהעלותך

אמונה

ד. כמראה אשר הראה ה' כן עשה - הכל רק ברצון השי"ת.....

השתוקקות ורצון טוב

ח. למה נגרע - הכל תלוי ברצון ובהשתוקקות הלב.....

התגברות על הנסיונות

יא. מקשה תעשה אותם - מעלת הנסיונות.....

בין אדם לחברו

יז. הטבנו לך - להיות מיטיב לישראל.....

ספח"ק בת עין

דהנה בבחינת עבדות הבורא ית' בתורה ומצות ומעשים טובים, צריך להיות מתחילה קודם כל דבר בחינת 'הכנה', היינו שראשית דבר יתחיל לחשוב במחשבתו לקיים המצוה או לעסוק בתורה ותפלה, ובאתערותא דלתתא איתער אתערותא דלעילא, ויסייעו אותו מן השמים להוציא מחשבתו מכח אל הפועל, לקיימה בבחינת 'מעשה'. וזאת ההכנה יקרה וחביבה היא מאוד לפני המקום ב"ה, שעל ידי אמצעות ההכנה ממשיך אור הקדושה מאור אין סוף ב"ה, על ידי מעשה המצות ומעשים טובים ונתקרב למקור הקדושה.

... דהנה בחינת אהבה עליונה אינה בידי אדם רק בידי שמים, היינו שמעצמו אינו יכול לבא לבחינת אהבה עילאה בהשתוקקות עד כלות הנפש, רק שהבורא ית' משפיע לו אהבה עילאה, ודבר הגורם להשפעת אהבה עילאה הוא על ידי הכנת יראה, היינו על ידי שמזכך החומריות מכל דבר גשמי מחמת היראה ופחד שיש לו מהבורא ית', שהוא מנהיג ומשגיח בפרטי פרטיות כמאמר הכתוב (ירמיה כג כד) 'אם יסתר איש במסתרים וגו'', ועוד כתיב (תהלים טז ח) 'שויתי ה' לנגדי תמיד', ועי"ז נעשה כלי מוכן לקבל השפעת אהבה עליונה, וכמו שכתוב בחובות הלבבות (שער אהבת ה' פ"ד) שבגוף הגשמי א"א בשום אופן לבא לאהבה עילאה, רק על ידי בחינת יראה, שרואה תמיד לזכך החומריות מכל וכל שיהיה כמו בחינת רוחניות על ידי הכנת קיום מצות ומעשים טובים, אז נשפע עליו בחינת אהבה עילאה, והוא יכול לקבל אז ההשפעה זו.

אך ורק, להיות מיוחד ומקושר לבחינת אהבה כזה, אי אפשר רק על ידי אהבת ישראל, היינו לאהוב כל אחד ואחד מישראל, אפילו למי שהוא כלא חשוב, מחמת שהוא דבוק תמיד בגשמיות, אף על פי כן צריך לאהוב אותו אהבה גמורה, לפי שמן הסתם בוודאי יש בו ניצוצות קדושות גם כן, אז יוכל להתייחד ולהתקשר את עצמו לאהבה עליונה.

(בת עין, פרשת בהעלותך בריש הפרשה)

פרשת בהעלותך

לדעת שאין ביד האדם לעשות מאומה בלי עזרתו ית', ומאידך, כאשר הקב"ה אכן עוזרו הרי יכול לעשות הכל, ואם האדם דבוק בו יתברך בזה האופן הוא מדרגה גדולה מאד בחי' חצוצרות, כי זה נקרא חיבור אמיתי. עכ"ל.

ועל כך נאמר 'עשה לך שתי חצוצרות' מלשון חצי צורה, ר"ל שידע האדם שהוא עצמו אינו כלום, ובכל עת צריך שהקב"ה 'ישלים' אותו, וישלח לו סייעתא דשמיא בכל עניינו, וזהו שנאמר (תהילים קלח ח) 'ה' יגמור בעדי ה' חסדך לעולם מעשי ידיך אל תִּרְפָּה, שאנו מבקשים שהקב"ה 'יגמור' וישלים מעשינו לטובה, כי אי אפשר לאדם בלי שהקב"ה יעזור לו, וכן אנו מבקשים עוד אל תִּרְפָּה - אל תעזבנו אפילו רגע אחד, כי אין אנו יכולים לעמוד ולהתקיים אפילו שעה אחת מבלי עזרתו והשפעת חסדיו לטובה.

וביותר הדברים אמורים לענין הפרנסה, כי מצד אחד מחויב האדם לעשות השתדלות, אך מאידך עליו לדעת שבאמת אינו עושה כלום, אלא השפעת הפרנסה באה לו אך ורק מאת הקב"ה הנותן לחם

כמראה אשר הראה ה' כן עשה - הכל רק ברצון השי"ת בפרשתן (י ב), 'עשה לך שתי חצוצרות בסף' וגו', וביאר הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע (אור תורה אות קלד) כי 'חצוצרות' הוא מלשון 'חצי צורה', ומרמז בזה על בני ישראל עם הקב"ה, כי אין בני ישראל נחשבים כצורה שלימה אלא הקב"ה משלים אותם (שהוא כחצי השני עבורם), כי הקב"ה עם כלל ישראל הם ביחד כביכול צורה אחת, ועל דרך משל לאב שאוהב את הבן והבן אוהב את האב שהם גוף אחד, וכל אחד בפני עצמו אינו בשלמות רק חצי צורה 'והנמשל מובן' [עיי"ש בדבריו הנשגבים והנוראים, וכבר כתב באגרא דכלה 'עיי"ש דבריו כי עמקן מחשבותיו'].

ומבאר בספר 'אזור אליהו' (להנה"צ רבי אליהו לערמן זצ"ל אבד"ק וויסקיט, מתלמידי הרה"ק מקאצק) את העניין לדין בזה"ל, והנה זה הדבר הוא עיקר גדול לעבודת השי"ת, שצריך האדם לידע תמיד שאין בכחו לעשות שום דבר כי אם בסייעתא דשמיא, וגם שעל ידו יתברך יושלם האדם לכל דבר, ובלעדו יתברך אי אפשר לו לאדם לעשות דבר קטן או גדול" [כלומר, מצד אחד

א. הרה"ק ממאכניווקא זי"ע עלה לארה"ק מגולת רוס' ביום ט"ו בשבט שנת תשכ"ד כשהוא מחוסר כל (בגשמיות), מבלי דעת היכן וכיצד יהא בית מדורו, ובתקופה הראשונה התאכסן בבית המלון 'אשל' בעיר תל אביב. לאחר כשבוע השתתף בשמחת נישואי קרובו הרה"צ רבי יהושע טווערסקי בנו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע, בהיותו שם ניגש אליו אחד מקרובי משפחתו (שכבר עזב את דרכי החסידות...) והחל מתאונן לפניו וכה אמר לו, אוי, חבל עליכם רבי קדוש, מדוע באתם הנה לארץ הקודש בה מצב הפרנסה קשה מנשוא, פי כמה וכמה עדיף היה אילו הייתם מועידים פניכם לארה"ב 'ארץ השפע' - שם לא הייתם חסרים מאומה...

הביט בו הרבי חריפות, ומנהמת לבו ענהו בקול רם, גשמיות נעמט מען זיך אליין??? (וכי יש לך אדם הנוטל לעצמו גשמיות...) גשמיות נותן הקב"ה בכבודו ובעצמו... רק על ענייני רוחניות יש לאדם להתייגע בעצמו לקנותם, אבל בנוגע לענייני גשמיות הכל תלוי בידי שמים...

והעידו רבים ששמעו הדברים יוצאים מפה קדשו שבכל אימת שעולה על דעתם איזו מחשבה בענייני פרנסה 'אילו הייתי עושה כך וכך הייתי מרוויח יותר'... מיד הם 'נזכרים', וכאילו עתה שומעים שוב את הכרזתו התקיפה של הרבי גשמיות נעמט מען זיך אליין??? (מתוך הספר לעבדך באמת).

ב. וכך פירש הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע בלשון הכתוב בפרשתו (יב ח) 'ותמונת ה' יביט', שבא הכתוב ללמדנו שבכל 'הבטה' לא יראה אלא תמונת ה', כלומר, שבכל עניין מענייני עולם יראה את ה' - שהוא עשה ועושה את כל

המעשים (הובא בליקוטי יהודה החדש).

כוונת חז"ל פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עינו של אדם כי אינו רואה כלל באמת [ועיי"ש מה שמבאר הענין באחד מת"ק]. ומהדר ליה בקידושא דבי שמי, כי קדושת שבת הוא אמונת החידוש והשגחה בפרטיות עד אין שיעור וחקר, ואז נתמלאה לו הראיה כי זה הוא ראיית העין באמת¹. וזה שנאמר במן ועינו כעין הבדולח, כי שם היו רואים ההשגחה באמת שהשי"ת נותן לכל נפש מלוא העומר אחד המרבה ואחד הממעיט, עכ"ל.

ובך איתא בזה"ק על האמור (שמות סב:) בפרשתן (יא ח) שמו העם ולקטו וטחנו ברחיים או דכו במדוכה ובשלו בפרור וכו' והיה טעמו כטעם לשד השמן, בהאי לישנא קדישא, מאי שמו, שמונתא הוו נסבי לגרמייהו בגין דלא הוו בני מהימנותא, ותרנומו, היו מבני ישראל שבאותו הדור שאחזו ובחרו ללכת בדרכי שמות, ומהי שמונתם, 'לקטו, טחנו, דכו ובשלו'. וכל זה היה להם כי לא הייתה תוקף אמונתם בראוי. כלומר, שאילו היו מ'בני האמונה' היו מאמינים שמאכלם יגיע לפיהם כשהוא מתוקן וראוי למאכל אף אם לא יתייגעו על המן, לטוחנו ברחיים ולדוך במדוכה². עוד נתבאר שם,

לכל בשר, וצריך לזכור תמיד בעת עשיית ההשתדלות שאין זה אלא רק 'חצי צורה', כלומר, שאינו פועל מאומה, ותו לא³.

ובדרך זה הוסיף לבאר עוד במה שנאמר להלן בהמשך הפרשה (יא ז) 'והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדולח', וכלשונו, הנה אמרו חז"ל (שבת קיג:) 'פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עינו של אדם, ומהדר ליה בקידושא דבי שימשא', הענין בזה ידוע שאין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו, כי השי"ת משגיח בפרטיות על כל נפש, ואם רצונו יתברך בהדבר אין האדם צריך להשתדלות או שאין מועיל השתדלות, אעפ"כ ברא הקב"ה את העולם על פי דרך הטבע קצת, כי השי"ת ברא סיבה לכל דבר. ואם האדם עושה מעשה והשתדלות בעניני עוה"ז ורץ לדבר ועושה פסיעה גסה מחמת שסובר שהשתדלותו יעשה הפעולה ואם לא ירוץ - יתבטל ולא יבוא אליו מבוקשו מטעם שיקדימונו אחר או מחמת שאר סיבה, לאיש כזה אין ראות עין, כי האדם מחויב לראות בעין שכלו שהשי"ת משגיח בפרטי פרטיות, ואם הדבר הוא ממנו יתברך - בודאי יבוא ויגיע אליו אף בלא ריצה שלו. וזהו

ג. מעשה ביונה שנקלעה לבית הרב שליט"א, משראתה לאיזו צרה נכנסה... מיהרה לעוף החוצה דרך החלון שהיה נראה לעיניה כפתוח, אבל באמת היו חלונות הזכוכית נעולים על מסגר וברית, וממילא בבואה עד חלון הזכוכית נתקלה בו נחבלה ונפלה, לא התייאשה היונה, הגביהה עצמה מן הקרקע ושוב פרשה כנפיה ו'עפה' אל החלון, שוב נחבטה כהוגן וצנחה לארץ כשהיא מוכה וחבולה. אדהכי והכי שמע בעל הבית את קולות נפילתה וראה את אשר לפניו, נכמרו רחמיו ופתח את החלון לרווחה, יונה זו שוב התחזקה ועפה לעבר הכותל ההוא, והפעם יצאה לחירות עולם. והנה, אותה יונה בטוחה בעצמה ש'הצליחה', דפקה עצמה בחלון פעם ופעמיים עד שבפעם השלישית הצליחה לצאת... ואינה יודעת כי מעשיה לא הועילו ולא כלום, והיתה יכולה להטיח ראשה בחלון כל היום וכל הלילה ולא היה 'זו' מאומה, אלא שהיה כאן מאן דהו שפתח את החלון ורק מחמתו השתחררה מ'בית האסורים'...

ובאמת מעשה זה הוא משל וציור על כל צורת חיי עולם המעשה, יוצא אדם לעבודתו, ונדמה לו שכוחו ועוצם ידו עשו לו את החיל הזה, הנה עשה מעשה ועלתה בידו, ולעיתים כשאנו מצליח בפעם הראשונה מוסיף לעשות עוד פעולות עד שמצליח... ואינו יודע כי כל מעשים אלו אין בידם להביא לו מאומה, והרי הוא כמטיח ראשו בקיר שאינו מועיל אלא לפצוע גופו ונפשו ולייגע עצמו, וסיבת ההצלחה היא כי מן השמים 'פתחו לו חלון' ושערי פרנסה... הן אמת שצריך לעשות 'השתדלות' כי גזירת מלך היא על כל באי עולם השוכנים בעולם המעשה, ואף אותה יונה, אם לא הייתה דופקת עצמה בחלון לא היה בעל הבית משים ליבו לדבר ולא היה נחלץ לעזרתה (כן נראה בעיני בשר), אך צריך לזכור שאין זה אלא השתדלות ותו לא, אבל הפרנסה עצמה מגיעה בלא שום שייכות למעשיו.

ד. ובזה יש לפרש מה שאומרים בזמירות שבת (בזמר כל מקדש) 'פוסעים בו פסיעה קטנה', כי השב"ק היא מעיין האמונה שהקב"ה הוא בורא שמים וארץ, וכשמאיר בקרבנו הארה זו הרי ממילא 'פוסעים בו פסיעה קטנה', מתוך ההכרה הברורה שאין לאן לרוץ ולמהר...

ה. כתב רבינו ידעיה הפניני (מבחר הפנינים שער האמונה אות ד) אילו היה אחד בורח מטרפו כאשר הוא בורח מן המוות, היה טרפו רודף אחריו יותר ממנו וממהר להשיגו.

באר הפרשה - פרשת בהעלותך

כי המן היה מעלה ריח גן עדן, כי מקום ירידתו מן השמים היה דרך ה'גן עדן', גם היו בני ישראל מרגישים בו כל טעם טוב שבעולם, וכל זה לא היה אלא למי שלא היה טורח בו טרחה יתירה, אבל אלו שטחנו בריחים וטרחו למעלה מהנצרך לא היו טועמים בו אלא הטעם שנאמר כאן בפסוק 'והיה טעמו כטעם לשד השמן' ותו לא מיד. נמצא כי ב'דאגתו' של אדם מתוך חסרון אמונה אינו מרוויח מאומה¹ (ולא עוד, אלא שיתכן שהוא מפסיד לעצמו)².

כתב בספר המאורות הגדולים (עמו' קסד אות קטו) שהסבא מנובהרדוק זצוק"ל היה אומר העולם הזה דומה לאכסניה נאה, היושב בשלווה בחדרו, ומצפה לסעודתו, שמשי האכסניא יביאו לפניו כדי צרכו. אבל הממהר לבית המבשלים כדי לקבל מנתו, הרי ענשו בצידו - שמוכרח הוא להשתדל ולטפל בעצמו במאכלו ומשקו תחת אשר שמשי האכסניא היו עושים זאת עבורו, כן גם לדידן, 'בעל הבטחון' שסמוך לבו ובטוח בה' מושיטין לו מן השמים הכל מוכן ומזומן לפניו, אבל הרודף והמפריז בהשתדלותו הרי ענשו - שמוכרח להשתדל...

עוד שם (עמוד קעו אות קמ"ח), משל לנוסע ברכבת (באן) שמתוך מהירותו להגיע במהרה למחוז חפצו החל לדחוף את כותל הרכבת, כי נדמה לו שבכך הוא מזרז וממהר את הליכת הרכבת, והלא ברור הוא שדחיפה זו ללא הועיל, ושטות היא... כי מה תוכל נקיפת אצבע ודחיפתה את הקרון לזרז במסעה של הרכבת... כיוצא בו הינם כל קטני האמונה, אשר מרוב להיטותם אחר הפרנסה יתאמצו למעלה מבינת אנוש, ואינם יודעים שממילא כל מזונותיהם כבר קצובין להם מראש השנה... וכבר קצוב הוא ומדוד ושקול ממש במציאות, ומה לו להתאמץ ולהשתדל ולייגע עד כדי גיחוך, הלא מה שלא קצוב לו לא יגיענו. ואף אם ידחוף ויהפוך את כל ירכתי העולם לא יגיעו אפילו כגרגיר חרדל נוסף על קצבתו.

הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פרשת בא בד"ה ונראה לי) מביא ששמע מהגה"ק רבי אפרים המגיד מבראד זי"ע שביאר על דברי הש"ס (ברכות סא.) 'מנוח עם הארץ היה שהלך אחר אשתו' - (שהלך אחריה, והיא הראתה לו את המלאך אשר ראתה), ומקשה ה'תולדות' על פי משל, יהודי אחד מן העיר קראקא נתעשר ונעשה אחד מטובי העיר, פעם אחת ישב ב'אסיפה' עד אישון ליל, ובחזרו לביתו הלך משרתו לפניו ונר בידו להאיר לו את דרכו. קצף הגביר על משרתו וגער בו מי אתה שתלך לפני. ובאמת עשיר זה שלא בדעת דיבר, כי כל הליכתו לפניו לא הייתה כי אם להאיר לו. ומכח זה המשל קשה על דברי הגמרא, דמה שהלך מנוח אחריה היה רק עבור שהיא ידעה איה מקומו של המלאך ולא הוא, ולא מחמת ש'עם הארץ' היה.

ומתרץ על פי עוד משל, מעשה בחייט שהיה עסקו עם ערלים הידועים וניכרים לו, ומשם הייתה פרנסתו, וכך הייתה דרכו - היה מהלך בשוק עם סחורתו, שם היו פוגעים בו הערלים וקונים את סחורתו, פעם אחת למד בספרי מוסר במעלת הבטחון - שאין אדם נוגע במה שמוכן לחברו וכיו"ב, אמר החייט לעצמו, אם כן מה לי לטרוח ולחזור בדרכים ובשווקים, אשב בביתי, ופרנסתי מוכרחת לבוא לביתי, ואכן הלה לא זז מפתח ביתו, וביום השוק באו הערלים אל השוק ולא מצאו אותו שם, לאידך בבית החייט דיברו עמו בני ביתו בנחת ובקטטה שילך לשוק, אך הוא בשלו.

מה עשה הקב"ה, ערלים הללו חששו מלסמוך על אחרים ולא אבו לסמוך רק עליו, לכן באו עד סמוך לביתו כדי שיצא לקראתם, אך גם לזה לא אבה, באמרו פרנסתי המזומנת לי תבוא אלי גם בהיותי בתוככי ביתי, עד שנכנסו הערלים לביתו ועשו עמו משא ומתן כמו בשוק, או אז נענה החייט ואמר, ראיתם, נתקיים בי כמו שאמרתי, שפרנסת האדם מוכרחת לבוא אליו. ועל פי זה המשל מתורץ הקושיא דלעיל, שאם המלאך בא בשליחות השי"ת להודיע להם מה יהי משפט הנער הילוד ואיך יתנהג עמו, אם כן, הרי אף אם לא ילכו אצל המלאך, יהא המלאך מוכרח לעשות שליחותו ולבוא אצלם, ומדוע הלך אחרי אשתו, אלא שמע מינה כדרשת חז"ל שהיה עם הארץ.

מספרים על יהודי אחד שלפרנסתו עסק כ'מנקה' ברחובה של עיר, ובקושי הרוויח פחות מכדי לחמו הדל. יומא חד בקומו משנתו, סיפר בשמחה וצהלה לבני ביתו, חלום חלמתי כי ישועתנו קרובה לבוא, כי ראיתי בחלום שבקרוב אהפוך להיות גביר אדיר כראטשילד. שמחו בני הבית ואמרו, בחסדי שמים יהא בידינו לשלם כעת את כל חובותינו. גער בהם בעל הבית ואמר, לא היו דברי על מעט מעות, אלא שאהפוך להיות גביר אדיר יותר מראטשילד, כי בנוסף לעשירות כראטשילד עוד יהיה לי בכל חודש את סכום המעות שהנני מרוויח מעבודתי כמנקה הרחובות. ולדידן, המדמה בנפשו כי על ידי עבודתו והשתדלותו הוא מסייע לחי העולמים, הריהו דומה לאותו שוטה שדימה בנפשו שפרוטותיו הזעומות מוסיפים איזה דבר להון התועפות של ראטשילד.

באר הפרשה - פרשת בהעלותך

ו. וכך פירש ג"כ ב'אלשיך' שטו העם ולקטו - ששטות זו האמורה היא גם על מה ש'לקטו', והיינו, שלא הבינו בנפשם כי בין כך ובין כך יקבלו את הנגזר להם יקבלו, ומדוע יכוף קומתו עד לארץ לריק.

מין הבאר

ביאור נורא הוד ביאר הרה"ק ה'תפארת שמואל' מאלכסנדר זי"ע (אות ה), דהנה איתא במדרש (במ"ר טו ו) על האמור בריש פרשתן (ח ב) 'בהעלותך את הנרות' - 'זהו שאמר הכתוב (תהלים לד י) יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו', וצריך ביאור מה שייכות פסוקים אלו להדדי. ומבאר, כי במנורה היה 'נר המערבי', שנותן בה שמן כמידת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים (שבת כב:), והרי לך שתי נרות העומדים בסמיכות זה לזה, בשניהם הטילו אותה מידת שמן, האחד יכבה בבוקר ומשנהו יבער עדי ערב שלמחרתו, ומכאן תלמד דרכי האמונה בהשגחת ה', כי ממנו כל המעשים, הוא בורא ומנהיג, הוא קוצב קצבה, והוא מחליט על כל הנעשה, וכל השתדלות שבעולם אינה מעלה ואינה מורידה מידי, אלא עצת ה' היא תקום, וכפי אשר נגזר עליו מלעילא כך יקבל קצבתו.

ומכאן ילמד אדם לעסקי פרנסתו שמזונותיו קצובים לו מן השמים, וקל וחומר שלא יעשה השתדלות שלא כרצון השי"ת, כי גם אם ירצה מאד עדיין לא תועיל לו ההשתדלות להרבות פרנסתו. ובזה יתבאר דברי המדרש על נכון, שמפרשה זו של הדלקת נרות המנורה נלמד כי 'יראו את ה' קדושו', ושלא לעבור על רצונו, 'כי אין מחסור ליראיו', ולא תיגרע הימנו פרנסתו על שלא עשה אותה השתדלות שאינה ראויה.

כי זה האיש המרבה בהשתדלות יותר מדאי, אינו דומה אלא לאותו פתני המחזיק חבית עגולה בראש ההר, וברצונו להורידה לתחתית ההר, הרי הוא נושאה על כתפיו בכוחותיו האחרונים עד כדי שבירת כל עצמותיו - היש לך פתני גדול מזה, כי בר דעת ידע שעליו לדחוף במעט את החבית והיא מתגלגלת מאליה. ולדידן, הרי הפרנסה הקצובה לו מן שמיא ממילא תתגלגל ותשחר לפתחו בין אם יעמול עליה ובין אם לא, וכל מעשה השתדלותו אינו אלא בכדי לצאת ידי חובת ה'השתדלות', מדוע יכריח את עצמו לעמול עד צאת נשמתו.

והנה, רבו האנשים המדמים בנפשם שיפסידו את פרנסתם אם יתעכבו עבור תפילה במניין או עבור השתתפות בשיעור קבוע בקביעת עתים לתורה, כי יאחר לעבודתו וה'בוס' יביט עליו בעינים רוגזות, או אם הוא 'בעל הבית' בעצמו (עצמאי) הריהו חושש שיפסיד קונים וכיו"ב... ובאמת, עליו להשריש ולקבוע בלבו כי החושב כן טועה ביסוד האמונה בה', שהרי אמר הקב"ה 'אין אדם שומע לי ומפסיד' (דב"ר ד ה), בפרט אחר שיתבונן שהקב"ה הוא הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים - לא הבוס, ולא ה'קונים', והיאך ייתכן שהמקיים רצון קונו יגיע מכך לידי הפסד כלשהו (אף שבדואי על האדם לקבוע סדר היום שיהא נכלל מתורה ועבודה ביישוב הדעת, ולא בחפזון - תחת 'איומי השעון' שהזמן מאוחר... והרי ברצון הטוב עם מחשבה טובה יש ביד כל אחד לסדר לעצמו סדר יום כזה, מ"מ אם איקלע למצב שעומדים לנגד שני ברירות... ידע מה להעדיף על פני מה...).

מעשה נפלא שמעתי על הגה"ח רבי יוסף אשכנזי זצ"ל, בשנים קדמוניות כשהוצרכו למעות בחצר בקודש של הרה"ק מסאטמאר (לפני הדפסת ה'דברי יואל') עלה רבי יוסל לבית אחד הנגידים, כידוע היה רבי יוסל חכם מחוכם וגם קיים בעצמו 'סיג לחכמה שתיקה', ולא היה מרבה לדבר, ובפרט כשאניו לצורך, על כן, משנשאל ע"י הנגיד כמה מעות חשבתם לקבל ממני, פשט רבי יוסל את ידו האחת והראה לו אותה כסימן - חמש אצבעות, כשכוונתו הייתה שהוא רוצה לקבל ממנו סך חמש מאות דאללער, הגניד שראה את חמש אצבעותיו, נענה וכי חמשת אלפי דאללער תבקשו ממנו, ולא תסתפקו בשלשת אלפים... ענה רבי יוסל, נו, שיהיה שלשת אלפים... ללמדך כמה הרוויח משתיקתו, וביותר ממיעוט השתדלותו, כי כפי מיעוט ההשתדלות כך גדל הסכום שקיבל (ששה ידות ממה שביקש)...

ז. וכמו שביאר הגר"א את מאמרם (עירובין יג:) 'המחזר אחר הגדולה הגדולה בורחת הימנו', שאין הכוונה דייקא על 'גדולה' וכבוד, אלא כל דבר גשמי אשר האדם יחזר אחריו יברח הדבר ממנו, כגון המחזר אחר הכסף והממון הכסף בורח ממנו, ורמז לכך, כי האותיות הקודמות לאותיות שבתיבת 'כסף' הם 'עני' (קודם לכ' - י', קודם לס' - נ', וקודם לפ' - ע'), והיינו שהרודף אחר ה'כסף' יברח הכסף ממנו, והוא יישאר לאחורי הכסף - אותיות עני, ומידה טובה מרובה, שמי שאינו רודף אחר הכסף (וזה נעשה רק על ידי שמאמין שהכל נקצב ונמדד ממעל, ולא יועיל מאומה ברדיפתו) הכסף ירדוף אחריו וישיגנו.

באר הפרשה - פרשת בהעלותך

למה נגרע - הכל תלוי ברצון ובהשתוקקות הלב
 בפרשתן (ח ב), 'בהעלותך את הנרות', וברש"י,
 'למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת
 הנשיאים, לפי שבשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה
 אז דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא
 שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם,
 שאתה מדליק ומטיב את הנרות'. ביאר הרה"ק רבי

יצחק מווארקא זי"ע (פניני תורה ועוד), שכך אמר לו
 הקב"ה חייך, מאחר שבה כלתה נפשך לקחת חלק
 ב'חנוכת המזבח' עד שחיי נפשך תלויים בזה [ובלשוננו,
 אז ס'גייט דיר אין לעבען]^ה, כיסופים וגענועים אלו
 גדולה משלהם, היינו יותר ממעשיהם וקרבתיהם,
 כי העיקר הוא ההשתוקקות והרצון^ז לעשות נחת רוח
 לבורא יתב"ש.

הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע היה יתום מילדותו, והתגדל אצל דודו, והיה הדוד מפלהו לרעה מבין בניו, אף בעת
 האכילה - היה נותן לבניו 'חמאה' עם הלחם, ואילו הוא קיבל רק לחם יבש, פשוט שהדבר פגע בו מאד, בפרט
 בהיותו יתום צעיר לימים. פעם אחת בעת ש'דודי הלך לגנו' והיה הבית ריקם מאנשיו, מצא המאור עיניים את
 חבית ה'חמאה' וטבל לחמו בו... בהכניסו את הלחם לפיו ראה שאין זו חבית חמאה כי אם 'טיט', ומחמת זה הפסיד
 גם את הפת היבשה, שנפסלה מאכילת אדם. לימים סיפר זאת ה'מאור עיניים' והוסיף שמזה למד שהממהר לחטוף
 את שאינו שלו מפסיד גם את אשר יש לו מכבר.

ח. כה אמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע לבאר את הפסוק (דברים ל ו) 'ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת זרעך... למען
 חייך', ולכאורה צ"ב, שהרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), כיצד ימול הקב"ה את לבבם, והרי דבר
 זה מסר הקב"ה בידי אדם... אלא ביאורו, למען חייך, אם מרגיש האדם שכל חייו תלויין בזה, ממילא נחשבת לו ה'יראת
 שמים' כחיים עצמם, והרי עצם החיות כן תלוי בידי שמים, לכן יקבל מלא חפנים מן השמים הרבה יראת שמים.
 דבריו אלו הובאו ב'ערוגת הבושם' (פר' נצבים), והסיף לבאר עפ"י את מאמרינו בתפילת ערבית 'כי הם חיינו ואורך
 ימינו... ואהבתך אל תסיר', מה נתינת יש טעם בזה, ולפי האמור יובן היטב, שבא לומר, רבש"ע, כיצד הננו מבקשים
 על 'אהבתך' הרי כביכול אינו 'בידי שמים', אבל מכיוון ש'כי הם חיינו' ניתן לנו לבקש שהרי על עצם ה'החיים'
 בוודאי אפשר לנו לבקש.

ביאור נפלא ביאר בה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם', כי הכל בידי שמים - כשאדם מתפלל על עניני עולם יש כביכול
 בחירה בידי שמים אם להענות לבקשתו או לאו, אבל בנוגע ל'יראת שמים' אין זה 'בידי שמים' אלא חייבים להענות
 לבקשתו.

וכן עשה הרה"ק למעשה, מעשה באחד מחסידיו שלא נפקד בבנים, ובכל עת היה מפציר ברבו שיברכנו ב'ברכת
 הבנים', נענה אליו הרה"ק ואמר - גוזרני עליך שלא תדרוך כף רגליך על מפתן ביתי עד שתיוושע, יצא משם בפחי
 נפש ושב לביתו, אבל וחפוי ראש, אבל - על שלא זכה לברכה, וחפוי ראש - על שאיבד את רבו, וננעלו כל
 השערים בעדו... כעבור שנתיים ימים לא היה יכול אותו חסיד להתאפק יותר, וברוב געגועיו נסע אל הרבי ונכנס
 בלא רשות, כראות החידושי הרי"ם אותו חסיד נאנח ואמר, אוי מה עשית, ברצוני היה שתזעק אל הקב"ה ותתחנן
 בפניו שיתן לך פרי בטן כדי שתוכל לחזור ולראות פני הרבי, ואז בוודאי היית נושע, שהרי כאמור, בכל דבר
 שמבקשים עליו הרי זה 'בידי שמים' לענות אם לאו, חוץ מיראת שמים - שהבקשה על יראת שמים מתקבלת
 מיד, והיו מוכרחים להושיע אותך בכדי שתוכל לנסוע ויתווסף לך ירא"ש, ועתה הפסדת...

ט. שמעתי דבר נחמד מצדיק נחמד, ב'תרומת המשכן' התמהמהו הנשיאים מלהביא תרומתם, באמרם, הנה עם בני
 ישראל יתנדבו כלבם הטוב, ולאחמ"כ אנו נביא את כל מה שיחסר. ולמעשה, בני ישראל הביאו נדבתם,
 ולנשיאים לא נשאר מה לנדב. ולכן, בפרשת נשא ב'חנוכת המזבח' הם הקדימו להביא ראשונה, ומיד ביום כלות
 משה להקים את המשכן 'ויקריבו נשיאי ישראל' והביאו קרבנם. מה אמר הקב"ה למשה, 'קח מאיתם והיו לעבוד
 עבודת אוהל מועד', כלומר, מנחתם רצויה לפני, ולא רק 'רצויה', אלא שהתורה כתבה בפרוטרוט מה הובא בכל
 יום, ואיזה נשיא הביאה, וכל כך חשובה 'נדבה' זו עד שכהיום הזה בימי ניסן באותו זמן ש'בימים ההם' הביאו
 הנשיאים את קרבנם אין אומרים בימים אלו תחננו.

ולכאורה, קצת תמוה, שהרי קרבנות הנשיאים היו 'פעם אחת' (חד פעמי) - ביום סיום המשכן, א"כ, מדוע מזכירים
 כל נשיא בנפרד, ומה גדולתם עד שבכל הימים הללו אין אומרים תחננו. ואפשר לבאר, עפ"י דברי המדרש ב'שיר
 השירים' על הכתוב 'יפה את רעיתי כתרצה' - יפה את רעיתי כשאת רוצה, והיינו שתמצית ה'יופי' של בני ישראל

בה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם במדבר ד"ה אף) יש אדם אשר שואף לעבוד את בוראו, אולם הוא נעלם ממנו, אך כאשר רוצה לעבוד את ה' בכל כוחו אזי נופלת מחיצת קיר הברזל המפסקת והוא כולו לה',

עכ"ל"א. ומכאן למדנו על מעלת הרצון, שכאשר האדם 'מקרב' עצמו אל הקב"ה ע"י שמשותק בל לב ונפש לעבדו הרי הוא גורם בזה שהקב"ה יסייע בעדו 'ויקרב' אותו אליו ויפלו כל המחיצות², ואפילו מחיצה של ברזל³...

נראה ב'רצון' שיש להם. וז"ל המדרש, כד את בעי, לית את צריכא בעיא מכלום, מילף מכלום (בתרגום) – אם לבך שלם עם ה', אינך צריך לבקש משום אדם ללמוד ממנו כלום), כי הרצון בעצמו יודיע לאדם במה יעשה נחת רוח לאבי שבשמים – וכמו הנשיאים, שלא נאמר להם מה יקריבו, ואעפ"כ התקבל לרצון כל מה שהתנדבו, ובזה יתבאר מה גדולת וחשיבות קרבנות הנשיאים, כי בזה בער לבם ברצון טוב אל ה', והביאו את לבם – את הרצון, וכשהאדם מביא את ה'רצון', זאת המנחה הגדולה והחשובה לפני אבינו שבשמים.

י. פשיטא ואי"צ לומר, שלא די לאדם להשתוקק מבלי עשות מאומה, ואין ביד אדם לומר 'שלום עלי נפשי' שהרי רוצה אני והרי ה'רצון' הוא העיקר. כי אם אינו מנסה לעשות בפועל – להזיז עצמו לכה"פ... הרי"ז מורה באצבע שאף שאיפותיו והשתוקקותו אינם אמיתיים ואינם שווים מאומה, ויתבונן בעצמו, כשתאוה נפשו אכול או שתו או שאר צרכיו הגשמיים, האם יסתפק ב'רצון', או לאידך יהפוך את כל העולם עד שיגיע למבוקשו בשלימות.

וכבר אמר הרה"ק האדמו"ר הזקן מטאהש זי"ע, כי כן הוא דרך העולם, חייל הנלחם עבור מלכו וצבאו – אם נפצע במלחמה, תבוא 'קופת המדינה' תרפאהו, תחלימהו, אף יפרנסו אותו וישיאו כל צאצאיו על חשבון המדינה לעולם ועד... וכל זה אינו אלא כשחייל זה היה נלחם בכל כוחו למען כבוד שם מלכו... לעומתו, אם עמד החייל במלחמה כאותו 'גולם' ולא פעל אף פעולה קטנה מצידו ולבסוף נפצע, הרי זה האיש נענש בעונש גדול, ואין צריך לומר שלא תשתתף המדינה ברפואתו ושאר הוצאותיו...

אף לדידן ייאמר, העומד בקשרי המלחמה כנגד יצרו, אף אם נפל ל"ע – נפצע ונחבל בראשו ובגופו – איבד כל מידה טובה, הרי הקב"ה ישלם לו כל מחסורו ברוח ובגשם, אבל כל זה בתנאי שאכן עמד הלה בקשרי המלחמה, אבל אם מעיקרא עמד לנוכח הנסיונות ולא פעל מאומה לזה האיש אין מחויבים מאומה בשמים...

יא. מענין לענין, כה אמר הרה"ק המהר"י מבעלזא זי"ע (בפרשתו, וז"ל), איתא בשם הבעש"ט ז"ל, דכשאישי ישראל בא לקיים מצוותיו ית"ש, לפעמים מוצא לבו נכון בהשתוקקות באהבתו ויראתו ית"ש, ולפעמים ח"ו לבו בל עמו כלל. אך אעפ"כ צריך להכריח עצמו לקיים עכ"פ במעשה, ואח"כ עוזר לו השי"ת. ואיתא עוד בשמו זללה"ה דכשאדם מכריח עצמו בלי התעוררות כלל הוא גדול יותר.

והנה בכל המלאכות יש שמתחיל וגומר ויש שמתחיל ואינו גומר, אבל בהדלקת נרות אין שייך להתחיל ולא לגמור, כי כשמתחיל להדליק הלהב עולה מעצמו וההדלקה נגמרת בשלימות. וכן הוא בעבודת השי"ת, שהאדם צריך להתאמץ ולהתחיל, וכשמתחיל עוזר לו השי"ת.

ומביא שם עוד וז"ל. וכיון שכן יכול אדם לחשוב מה תועלת במעשי, כיון שבאמת הם מעשי הקב"ה, לכן כתבה התורה הלשון בהעלותך, לרמז לנו, דכמו שהעלאת הלהב אינה נעשית בידי אדם אלא מאליה, ובכ"ז כתוב בהעלותך – שהעשיה נחשבת למדליק (כמו שהוא עשה הפעולה), כן הוא בכל עבודת ה', שאף שהקב"ה עוזר לאדם, בכל זאת נחשב כאילו האדם בעצמו עשה כל המעשה.

לכן מביא המדרש בפר' בהעלותך את הפסוק ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, דאף שהאדם אינו עושה רק ההתחלה, עוזר לו השי"ת להשלים הכל, ונחשב כאילו עשה מעצמו, עכ"ל.

יב. כה איתא ב'פרקי דרבי אליעזר' (פ"א) שרבי אליעזר בן הורקנוס היה חורש בשדה אביו והיה בוכה, שאלו אביו למה אתה בוכה וכו' עד שאמר לו שאני מבקש ללמוד תורה, 'אמר לו והלא בן עשרים ושמונה שנים אתה ואתה מבקש ללמוד תורה, אלא קח לך אשה ותוליד לך בנים ואתה מוליכן לבית הספר, עשה שתי שבתות ולא טעם כלום עד שנגלה לו אליהו ז"ל, ואמר לו בן הורקנוס למה אתה בוכה, אמר לו מפני שאני מבקש ללמוד תורה, אמר לו אם אתה מבקש ללמוד תורה עלה לירושלים אצל רבן יוחנן בן זכאי וכו', וכל המעיין בדברי המדרש עולה בליבו תמיהה גדולה, מדוע זכה 'בן הורקנוס' לגילוי אליהו, והרי באותה שעה לא היה בידו תורה כלל, אלא היה 'עם-הארץ' גמור [וכאמור בהמשך המדרש שלא היה יודע לקרוא קריאת שמע ולא תפילה ולא ברכת המזון], ומדוע אנו איננו זוכים לגילוי אליהו שידריך אותנו כיצד לעלות במעלות התורה והיראה... אכן באמת אין כאן שמץ של

והנה כתיב בפרשתן בעניין 'פסח שני' (ט ז), 'ויאמרו האנשים ההמה אליו, אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו, ולכאורה צריך ביאור, מה טענה היא זאת, והרי הם עצמם ענו על שאלתם - 'אנחנו טמאים לנפש אדם', והטמא אינו יכול להקריב קרבן. הא למה הדבר דומה, לקיטע יד שיבוא וישאל 'למה אנרע מלהניח תפילין דבר יום ביומו'... ועוד דבר פלא מצינו הכא, שזכו אלו הטמאים שהקב"ה חידש להם דבר חדש מן התורה 'תורה חדשה מאתי תצא' מה שלא היה לעולמים, כי אפילו אצל בנות צלפחד שנתחדשה הלכה, כבר אמרו חז"ל (ספרי במדבר, קלד ד"ה ויאמר) שאמר הקב"ה 'כבר כתובה פרשה זו לפני במרום', ועל כן אמר (במדבר כו ז) 'כן בנות צלפחד דוברות'. ואילו כאן יצתה תורה חדשה.

וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בבית ישראל אמור תשכ"ט) שעל כרחק שאותם הטמאים לנפש אדם, לא 'שאלו' 'למה נגרע', אלא הם זעקו מנחמת ליבם, למה נגרע... למה נגרע... ידענו גם ידענו כי טמאים אנחנו, אבל רוצים אנו להיות בכלל המקריבים את קרבן ה'. ואכן השתוקקות זו הביאה ש'תורה חדשה מאתי תצא'". וזהו הלימוד מ'פסח שני' לכל בר ישראל באיזה מצב ומקום שהוא נמצא - אם יזעק אל ה' בחזקה 'למה נגרע', אף כי שקוע הנני בהבלי עולם, אבל 'רצוננו לראות את מלכנו' יפתח לו הבורא חלוני רקיע^{טו}, ויזכה להיכנס להיכלו כולו אומר קדוש^{טז}.

ובך כתב הרה"ק 'בית ישראל' זי"ע (בהעלותך תשכ"ג) וז"ל. ויש רמז לזה בענין פרשת פסח שני, אף שנראה שאין להם עצה אבל בהשתוקקות שלהם שצעקו

קושיא כלל, כי רבי אליעזר כל כך רצה ללמוד תורה עד שמרוב צער לא טעם כלום שתי שבתות... ואכן כיו"ב לכל אחד, אם אך ירצה וישתוקק עד שיהא הדבר נוגע ל'חייו' אף הוא יזכה לגילוי אליהו וסיוע ממעל.

יג. הנה איתא בגמ' (כתובות סג.) שכלבא שבוע הדיר את בתו מהנאה מנכסיו מפני שנישאה לרבי עקיבא כשהיה 'עם הארץ', וכאשר שב רבי עקיבא עם כ"ד אלף תלמידיו הלך אליו כלבא שבוע בבקשה שיתיר לו נדרו, שאלו רבי עקיבא 'אדעתא דגברא רבה מי נדרת' - אילו היית יודע שאהיה אדם גדול היית נודר, ומאחר שהשיב בלאו התיר לו את הנדר. והקשו התוס' (ד"ה אדעתא) 'והלא אסור לפתוח בנולד' (נולד הוא חרטה מחמת דבר שנולד לאחר שנדר האדם, ובעת נדרו עדיין לא הייתה סיבה זו קיימת בעולם), ומתנצים בתוס', "י"ל, דהכא לא חשיב נולד כיון שהלך לבי רב, דדוך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול'.

עלינו להתבונן בדבר, וכי לא מצינו בדורנו מי שהלך ללמוד ולא נעשה אדם גדול... אלא, שהכל תלוי ברצונו של אדם, ההולך ללמוד מתוך רצון עז ותבערת קודש לעשות ככל אשר ביכולתו להתעלות ולעלות בתורה, אפילו אם הוא 'עם הארץ' בן ארבעים שנה שעדיין אינו מכיר בצורת אות, ברור ופשוט שיצמח לגברא רבה - שהרי הוא הלך ללמוד... ומה שישנם ההולכים לשיבה ואינם נעשים 'גברא רבה' אין זה אלא מפני שלא השקיעו את כל כח הרצון במטרה להיות אדם גדול, אלא רצונם בעוד כמה וכמה דברים...

ידוע מה שכתבו בספה"ק כי 'רצון' אותיות 'צנור', ורמזו יש בדבר, שכשם שהרוצה להשקות מים בצנור הרי הוא ממלא מים בראש האחד ומשם הולכים עד הקצה השני, ואי אפשר למלאות מים בשני ראשי הצנור שירוצו הנה והנה, כך גם לעניין ה'רצון' - אי אפשר לאדם לאחוז את החבל משני קצותיו, לרצות שני דברים כאחד... ואם באמת ירצה דבר אחד אזי יהא ה'רצון' ל'צנור' גדול הממשיך בו את הסייעתא דשמיא...

יד. בגמרא (חגיגה יג:) איתא שבשעה שנחרב בית המקדש בחורבן בית עולמים, נחסרו לחיות הקודש שני כנפיים מששת כנפיהם, ומבואר שם כי שש כנפיים הם - שניים שמכסים את רגליהם, שניים שמכסים פניהם, ובשניים הם מעופפים (שעמהם הם אומרים שירה), ושניים אלו ה'מעופפים' נלקחו מהם בעת החורבן. ואנו נלמד מכאן שבזמן שחסרים לאדם הכנפיים לעוף ולהתעלות על ידי השתוקקות וכיסופין, הרי הוא במצב של 'לאחר חורבן'...

לאידך גיסא, הנה הרה"ק מסאטמאר זי"ע (דברי יואל שמחת תורה אות כב) דרש בלשון הפיוט (ידיד נפש) 'כי זה כמה נכסוף נכספתי לראות בתפארת עוזך', כי כפל הלשון 'נכסוף נכספתי' מורה על ריבוי פעמים ואפילו מאה פעמים (עי' ב"מ לא.), ולענייננו יש לומר, כי הקב"ה מבקש מהאדם שיכסוף ושישתוקק אליו אפילו מאה פעמים, כלומר, אף אם רצה וניסה ולא עלתה בידו אל יתיאש אלא ישוב שנית וינסה וישתוקק לעשות רצונו ית', ואפילו מאה פעמים...

טו. בהלכות שבת (או"ח שט א) נפסק שכאשר 'תינוק' (ילד) מחזיק אבן שהיא מוקצה אסור לאביו להגביהו, מחמת שיש ביד הבן חפץ של 'מוקצה', ומ"מ אם הבן מתגעגע לאביו מותר לאביו להגביהו. אף אנו נדע לדידן, גם

קרבן הפסח שהקריבו בני ישראל במדבר בשנה השנית לצאתם ממצרים, וברש"י, שמצד 'סדר הדברים' היה צריך להתחיל את 'חומש במדבר' עם פרשה זאת (שהרי פרשת הגלים שבה התחילה התורה נאמרה להם בחודש 'אייר', לאחר הקריבם את הפסח בחודש 'ניסן' הקודם לו) למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה, ולמה לא פתח בזו, מפני שהוא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד. וכל הרואה ישתומם, כי מה גנות היא לישראל, והרי 'אנוסים' היו, ולא מלו את בניהם רק מפני שלא נשבה רוח צפונית במדבר - שתרא את מכת המילה (יבמות עב). ומילת הבן מעכבת את האב מלהקריב את הפסח, ומה טענה יש עליהם. ועפ"י האמור יבואר, שאמנם אנוסים היו, והיו פטורים מקרבן פסח, אך אם היו זועקים למה נגרע, כבר היה להם איזו עצה למזל אף במדבר (אמרי אמת סוכות, ימים האחרונים של סוכות ד"ה וללוי אמר).

מקשה תעשה אותם - מעלת הנסיונות

בפרשתן (יג ז-יד), 'קח את הלויים מתוך בני ישראל וגו', והיו לי הלויים, איתא במדרש (במ"ר טו יב), זה שאמר הכתוב (תהלים יא ה) 'ה' צדיק יבחן ורשע ואוהב חם שנאה נפשו', ה' צדיק יבחן - אין הקב"ה מעלה את האדם לשררה עד שבוחן ובודק אותו תחילה, וביון שהוא עומד בנסיונו הוא מעלה אותו לשררה וכו' י"ח, וכן אתה מוצא באברהם אבינו, נסחו הקב"ה עשר

'למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' נתחדש להם מצוות פסח שני, וזה הכח שיכול האדם לפתוח את השערים אף שנראה לו שנסגרו, כדאיתא (פסחים פה:) אף מחיצה של ברזל אינה מפסקת לישראל לאביהם שבשמים, ועל זה הזהיר שלמה המלך (משלי ח לד) 'אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי', לשקוד ולשמור את הפתח שיכול לבנוס אפילו שנראה לו שהם סגורים, והעצה לשקוד על דלתותי יום יום לא להניח אפילו יום אחד להפסיק.

ביסוד זה ביאר הרה"ק משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל החדש עמ' עב) את תשובת משה רבינו לטמאים שזעקו 'למה נגרע' - ויאמר להם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, וברש"י (פסוק ז) כתב 'כתלמיד המובטח לשמוע מפי רבו, אשרי ילוד אשה שכך מובטח, שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה'. ולכאורה צריך ביאור, הרי האיש משה היה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ואיך היה בטוח בעצמו שהקב"ה יתגלה אליו עכשיו בזו השעה תיכף ומיד. אך הן הן הדברים, שלא בזכות עצמו בטח כלל וכלל, אלא מכיון שראה את זעקתם והשתוקקותם - 'למה נגרע' היה בטוח שמיד יתגלה ה' ויחדש עבורם תורה חדשה, כי בכוח זעקה כזאת לשדר מערכות שמים וארץ, ובוודאי יענה אותה האלוקים, לכן אמר בוודאות 'עמדו ואשמעה מה יצווה ה'".

ביסוד זה יבוארו ג"כ דברי רש"י (ט א-ב) על הפסוק 'ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו', והוא

אם ח"ו יש בקרבנו לב אבן - לב טיפש ונשחץ - והרי הוא נחשב כמוקצה מחמת (מיאוס, או שאר ענינים)... וכביכול נחשבים כאותו 'תינוק' שהאבן בידו שאסור להגביהו, מכל מקום אם נעורר בקרבנו געגועים, רצון ותשוקה להתקרב אל ה', הרי אבינו שבשמים יגביה אותנו משם, ויסייע בעדנו לצאת מהסבך, לעלות ולהתעלות מעמקי הבוץ. כמו"כ ניתן ליאמר בדרך תפילה כלפי שמיא, אבינו שבשמים, אף אם יש בקרבנו לב טיפש ונשחץ - מוקצה מחמת... אנא ראה נא כי עם כל זאת הרי נפשנו חולת אהבתך, חפצים אנו בקרבתך, על כן אנא החזק בנו אל תרף, והגביה אותנו ממעמקים, על הררי טובה וברכה ברוח ובגשם.

טז. מספרים על הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שפעם ישב בעריכת השולחן הטהור (בפר' בהעלותך) והיה כולו אחוז להבים, ואחז הגביע בידו וזרקו מהכא להתם תוך כדי שהוא צועק למה נגרע... למה נגרע... א טענה, א טענה... תורה חדשה מאתי תצא... למה נגרע למה נגרע, והיינו כדברים הנ"ל שעל ידי טענת 'למה נגרע' מוציא הקב"ה אפילו תורה חדשה.

יז. וכבר מצינו מפורש בדברי המדרש (משלי פרשה יב) 'כל מי שישן על מטתו בלילה, וחושב בלבו ואומר, למחר אני משכים ואעשה עם פלוני טובה, עתיד לשמוח עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבוא', משמע שעל עצם הרצון יטול שכר גדול כזה.

יח. הגה"ק 'החפץ חיים' זי"ע נשא את משלו, למלך שהיה לו גדוד אנשי חיל נאמנים ומסורים, והיו לבושים בגדי כבוד (מדים) מפוארים כראוי להם ולמעמדם, יום אחד החליט המלך לפאר עוד יותר את בגדיהם ולעטרם

באר הפרשה - פרשת בהעלותך

נסיונות ועמד בהן ואח"כ ברכו וכו', אף שבטו של לוי נתנו עצמן על קידוש שמו של הקב"ה, שכשהיו ישראל במצרים מאסו בתורה ובמילה וכו', אבל שבטו של לוי כולם צדיקים היו והיו עושים את התורה^י, שנאמר (דברים לג ט) 'כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו' זו המילה, ולא עוד אלא בשעה שעשו ישראל את העגל לא נשתתפו שם שבטו של לוי, שנאמר (שמות לב כו) 'ויעמוד משה בשער המחנה ויאספו אליו כל בני לוי, כיון שאמר

במצנפות פרווה של דובים לבנים, פרווה נאה ויקרה, ונדירה עד מאוד, כי הדוב הלבן שוכן בקרחוני העד בירכתי צפון, וקשה לצוד אותו בהיותו מזה רעב ושוחר לטרף, לצורך כך בחר המלך את הגבורים והאמיצים בגדודו, ושלחם לצוד דובים לבנים ולהביא את פרוותם, המה יצאו לדרך, ובהגיעם לירכתי צפון הוצרכו לפשוט את מדיהם ההדורים ולעטות לבוש מסורבל של צמר ופרווה, להגן עליהם מפני הקור הנורא מסופות השלגים ורוח המקפאה, אחר גמרם את השליחות במסירות נפש, שבו עם הפרווה המבוקשת, וזכו להעלאה בשכרם ובדרגתם ולמדים מפוארים עוד יותר.

ועתה, כל מי שהיה רואה באותה שעה את חיילי הגדוד שומרי הארמון במדיהם ההדורים, ואת ה'משלחת' בבגדיהם העבים והגסים, עלול היה לשפוט שאלו חביבי המלך ואלו נדחו מלפניו ואין המלך חפץ ביקרם, אך המבין דבר לאשורו יודע שההפך הנכון, בני המשלחת נבחרים וחביבים שבעתיים, אלא שלצורך משימתם הם חייבים לעטות בגדים גסים כאלו, אמנם מיד בשובם יפשטו אותם, ויזכו לקרבה והארת פנים נפלאה, ותשלום גמול כהוגן. והנמשל מובן, כי זה ההבדל בין המלאכים לבני האדם, אלו ואלו משרתי עליון, אבל המלאכים המשרתים במרום יכולים להיות רוחניים וזכים כרוממותם, ואילו האדם שנשלח למשימתו לעולם השפל חייב לעטות בגדים גסים, עור ובשר גידים ועצמות, לשכן את נשמתו הנאצלת בגוף עכור למען משימתו, אך אין זה גורע מחשיבותו, אדרבה, כשישוב עטור נצחון ושבע מצוות יפשוט בגדי החומר וילבש שוב מחלצות, וישב בגן העדן לפני מלאכי השרת (רש"י להלן כג כג) ויהנה מזיו השכינה וקרבת אלוקים לנצח נצחים (הובא במשלי הח"ח טז).

יט. ומכאן ראינו מעלת המקיים את התורה בזמנים קשים, וכמו שקיום המצוות של בני לוי בהיותם במצרים נחשב ש'נתנו עצמן על קידוש שמו של הקב"ה' מאחר ששאר בני ישראל מאסו בתורה ובמילה.

והדברים אמורים ביותר בזמן הזה, דור עקבתא דמשיחא, אשר כל מעשה מצוה גורם לנחת רוח לפניו ית' לאין ערוך. כמו שאמר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע בשם הרה"ק האוהב ישראל מאפטא זי"ע (ילקוט אוהב ישראל, ערך בחירה), כי עיקר רצונו של המקום ב"ה שיהיה להאדם 'בחירה' לעשות טוב ורע ויגמור בדעתו לבחור בטוב, והנה בזמן שהיה בית המקדש קיים לא היתה ה'בחירה' שקולה, שהרי בית דין היו מענישים את החוטאים בד' מיתות ב"ד ובמלקות, וממילא היה להמון העם יראת העונש מלחטוא, גם לאחר החורבן עדיין היה כח ביד חכמים להעמיד את הדת על תילה והיו 'תקנות' שונות להעניש את העבריינים, על כן המתין הקב"ה מלהביא את הגאולה עד עתה. וסיים באומרו אכן בימים אלה, שהעובר על רצונו עושה את העבירה בלי שום בוש וכלי שום פחד, ועוד טוב לו, 'על כן מי שנזהר היום מלחטוא - זה חשוב מאד בעיני ה' יתברך ובוזה תלוי הגאולה'.

כה אמר הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ זצ"ל ראש ישיבת קמניץ בשם זקנו הגדול רבי ברוך בער זי"ע, שהנה דוד המלך ע"ה אמר ב'צוואתו' לשלמה 'ולבני ברזלי הגלעדי תעשה חסד והיו באוכלי שולחנך כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך' (מלכים א' ב ז), והדבר פשוט וברור כי אותם שזכו להיות 'מאוכלי שולחן שלמה' לא היתה להם שום דאגה, וכמו שאומרים בימינו 'סידור מלא'... וכל כך למה, מפני שהיו עמו בעת שברח מאבשלום, וכדכתיב (שמואל ב' יז כח-כט) 'מִשְׁכָּב וְסִפּוֹת וְכִלֵּי יוֹצֵר וְחֹטִים וְשֹׁעֲרִים וְקִמְחָה וְקִלִּי וְפֹל וְעֶדְשִׁים וְקִלִּי, וְדִבְשׁ וְחֶמְאָה וְצֹאן וְשִׁפּוֹת פֶּקֶר הִגִּישׁוּ לְדָוִד וְלָעָם אֲשֶׁר אָתּוֹ לְאֶכּוֹל כִּי אָמְרוּ הָעָם רָעַב וְעֵיף וְצָמָא בְּמִדְבָּר, וּלְכָאוּרָה צ"ב, וְכִי עָבַר דְּבָרִים כָּאלוּ מִגִּיעַ לָהֶם שָׂכָר גָּדוֹל כֹּל כִּי לִהְיוֹת מְאוֹכְלֵי שׁוֹלְחַן הַמֶּלֶךְ, וְהָיָה דִּי לִתְתּוּ לָהֶם כְּפִלִּים מִמֶּה שֶׁהִבִּיאוּ... אֵלָּא, שֶׁאִם אֶחָד נִיגַשׁ לַמֶּלֶךְ כִּשְׁהוּא יוֹשֵׁב בְּאַרְמוֹנוֹ וּמִבִּיֵּא לוֹ 'מִתְנָה' כְּזוֹ, הָרִי יִתְכַּן שֶׁלֹּא יִקְבְּלוּ אוֹתוֹ כָּלֵל, וְאִם יִקְבְּלוּ וַיַּחֲלִיטוּ לְהַשִּׁיב לוֹ כְּגִמּוּלוֹ הָרִי לֹא יִקְבַּל הָרֵבָּה יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהִבִּיֵּא, אִךְ מִכִּיוּן שֶׁ'טוֹבָה' זוֹ אֲשֶׁר עָשׂוּ עִם דָּוִד הָיָה בְּזִמְנָה הַקְּשָׁה בְּיוֹתֵר לְדוֹד, בַּעַת שֶׁבָּרַח מוֹשְׁפֵל וּמְבוֹזָה, כִּשְׁהוּא רָעַב וְעֵיִף בְּמִדְבָּר, וְנִתְּנָה אוֹתָם מֵאֲכָלִים הָיָה בְּזֶה חִיּוּק עֲצוּם, עַל כֵּן בְּדִין הוּא שִׁיקְבְּלוּ שָׂכָרָם מִשְׁלָם. וְסִיִּים רַבִּי בְּרוּךְ בַּעַר, בְּזִמְנָה שֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים, לֹא כָל 'מִתְנָה' לְהַקְבִּי"ה הִתְנָה מִתְקַבְּלָתָא, אֲכַן בְּזִמְנָה הַזֶּה כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ חֲשִׁיבוֹת עֲצוּמָה אֲצֵל הַקְבִּי"ה, וְהוּא מִשְׁלָם עַל כֵּן...

באר הפרשה - פרשת בהעלותך

כדברים הללו כתב גם ה'חפץ חיים' זי"ע (שם עולם פכ"ב), והביא עוד ראייה לדבר ממה שנאמר (יחזקאל מד טו) 'והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני', והרי שהשומר משמרת הקודש דייקא בזמן קשה 'בתעות בני ישראל מעלי' הוא הזוכה להתקרב אל ה'...

וכבר שאל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל את חותנו הרה"ק הריי"צ זי"ע על מה שאומרים ב'הגדה' ברוך שומר הבטחתו לישראל, ולכאורה, מה שבח הוא להקב"ה שעומד בדיבורו ואינו משקר ח"ו. ענה לו הריי"צ (ע"פ הפירוש ש'שומר הבטחתו' מוסב גם כלפי הגאולה העתידה), הנה כלל ישראל עבר מעת חורבן הבית צרות על גבי צרות בכל הגלות הארוכה ובמרוצת הדורות, ומאידך דווקא בזמן הזה נתחברה כל תורה שבעל פה, משנה, גמרא, ספרא, ספרי, ראשונים ואחרונים ועוד היד נטויה, נמצא שבעת הדוחק הקושי והצרות הביאו בני ישראל 'מנחה' מפוארת כזו לרבש"ע, ומעתה כשיגיע זמן הגאולה המקווה יהיה לו ית' כביכול כביכול 'נסיון', שמצד אחד הבטיח לגאול כשיגיע הקץ, ומאידך שוב לא יעלה לפניו נחת רוח כזו כמו שהיה בזמן הגלות, על כן שבח גדול הוא שהקב"ה שומר הבטחתו...

איתא בספר קדמון 'ברית מנוחה' (הובא באור לשמים פר' תצוה ד"ה עוד נ"ל רבוע יהיה), דבאמת חשיבותו של דור האחרון גדלה עד מאד, ומה שאמרו (שבת קיב:): **אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים**, כל זה אינו מדבר אלא בימיהם, כי לפי ערך הדור היו האחרונים כחמורים אל מול גדלות הראשונים - התנאים הקדושים מצוקי תבל. אבל בימינו אנו - כשהחושך יכסה ארץ, ואין אתנו יודע עד מה, ואעפ"כ מתחזקים בני ישראל לעבוד את ה' כפי כוחם ושכלם, הרי הם חשובים יותר מהצדיקים שבדורות הראשונים.

מין הבאר

נוראות אמר הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע על הא דכתיב בפרשתן 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה', שידועה תמיהת רבים ממפרשי התורה, היאך היה עניו מכל האדם, וכי לא ידע שהוא גדול מכל האדם אשר על פני האדמה, וכמו שנאמר (דברים לד י) 'ולא קם עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים', והוא היחידי מתוך כל יצורי אנוש שעלה למרום כמה פעמים למשך ארבעים יום וארבעים לילה - לחם לא אכל ומים לא שתה כמלאכי ה' צבקות, וא"כ היאך היה סבור בדעתו כי הוא הפחות מתוך כל האדם אשר על פני האדמה.

אלא מבאר הרה"ק הרש"ב זי"ע ב'ספר המאמרים' (שנת תרע"ט, עמוד תרעח), וז"ל, משה ראה ספרו של אדם הראשון (בו כתוב כל מעשי הדורות מבראשית עד תחיית המתים, כמבואר בשמו"ר מ ב), וראה שיקום דור בעקבתא דמשיחא שלא תהיה בהם השגה אלוקית, והיינו שההשגה שלהם אינה נחשבת להשגה כלל, ובפרט לגבי השגת משה לא תהיה השגתם נחשבת למאומה, וגם שלא תהיה להם עבודה אמיתית במוח ולב, רק יהיה קיום המצות בפועל ממש [היינו שיעשו המצוות בגופם, אבל בלא כוונה במח ולב], ואף גם זה יעלה להם במסירות נפש, שיהיו כמה מניעות ועיכובים בגוף ונפש בריבוי העלמות והסתרים, ויעמדו נגד כל מונע ויקיימו המצות במסירות נפש, היה (משה) בתכלית השפלות בעצמו מפני היתרון הזה, שהם גדולים הרבה ממנו. פירוש, כי כאשר ראה דור אחרון שהם מלופפים בצרות וייסורים ואפופים בחשכות ובהסתרות, ואעפ"כ יתגברו שוב ושוב ויתחזקו באמונה, מבלי להתייאש, אז השפיל משה את דעתו, כי ידע שהם גדולים יותר ממנו, והדברים נפלאים. (בוודאי שאין לנו שמץ השגה בקצה גדלותו של משה, ואלמלא נכתב אי אפשר לאומרו, אך יש ללמוד מן הדברים מעלת דורנו העומדים באמונתם על אף הנסיונות העוברים עליהם).

ואילו הרה"ק מרוז"ן זי"ע אמר בדברי הגמ' הנ"ל (הובא בעירין קדישין השלם, מס' שבת), דהנה כשאנו רואים 'אדם' עומד ומתפלל לפני בוראו אין בזה כל חידוש ורבותא, אמנם לכשנעבור ליד עדר החמורים ולפתע נראה אחד מהם עומד על רגליו ומתחיל לשבח את בוראו ומתפלל לפניו הרי תרעש הארץ מה'נייעס' (החדשות) המרעישות... ואז לא ידקדקו אחריו אם תפילתו היא מקרב הלב או לאו, כי עצם עמידתו בתפילתו רבותא גדולה יש בה. וזהו 'אם ראשונים בני אדם, אנו כחמורים', א"כ, תפילתנו כתפילת אותו החמור שבעצם הדבר שאנו מתפללים בדור אפל ושפל כזה יש בו כבר רבותא, אין מדקדקים אחריה ותתקבל ברחמים.

באר הפרשה - פרשת בהעלותך

וכדברי המדרש 'וביון שראה הקב"ה שכולם צדיקים ניסה אותן', מעתה אל ירע בעיני האדם מה לו ול'צרה' הזאת, ולא יקשה מפני מה הביא עליו הקב"ה נסיונות קשים ומרים שאין בכוחו לעמוד בהם, אלא ידע שמחשבות אלו מצד היצר הרע יסודם, כי אדרבה, אילו אכן לא היה בכוחו לנצח את יצרו בוודאי לא היה הקב"ה בוחנו ומעמידו באותם נסיונות¹, אמור מעתה שאין כאן 'צרה' כלל, אלא מאהבת הקב"ה אותנו² ומרצונו לתת לו 'שררה' ונשיאת ראש הקדים לו את הנסיון כדי שעל ידו יזכה לכל הטובות שבעולם.

ודע, כי אדרבה, עיקר ה'עבודה' היא דייקא בזמן הקשיי³, ומשם דייקא היא עיקר עלייתו⁴, כאשר

להם משה (שם כו) 'שימו איש חרבו על ירכו' מה עשו, שמו ולא נשאו פנים וכו', וביון שראה הקב"ה שכולם צדיקים ניסה אותן ועמדו בנסיון שנאמר (דברים לג ח) 'אשר נסיתו במסה', מיד אמר 'זהו לי הלוי', לקיים מה שנאמר ה' צדיק יבחן וכו'.

ומלבד מה שלמדנו מכאן מעלת הנסיון, כי ה'סולם' שעל ידו ניתן להתעלות ולהתרום ולהגיע ל'שררה' [ופשיטא שאין הכוונה ל'שררה' דייקא] ולעלות למדרגות רמות ונישאות ברוחניות ובגשמיות הוא רק על ידי אותם הנסיונות, יש לנו להתבונן עוד בדקדוק לשון הכתוב - ה' צדיק יבחן, שאין הקב"ה מביא נסיון לאדם אלא אם כן הוא צדיק ויש בכוחו לעמוד בנסיון,

כ. וכלשון הזה אמר הגר"א מווילנא זי"ע, ניכר נפלאות הבורא ית"ש שמחזיק ליצר הרע כמו קשור בחבל, ואין מניחים אותו לשום אדם אלא כפי השיעור שיוכל האדם לשבור אותו (אורות הגר"א - שיחות אות ג).

כא. וכמו שדקדקו בעלי המוסר בלשון הכתוב הנזכר שהביא המדרש 'ה' צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו', ולכאורה אינו דומה משקל רישא דקרא לסופו, שאין זה דבר והיפוכו, אלא היה לו לומר, צדיק יבחן ורשע לא יבחן, או לאמור ה' צדיק אוהב ורשע שנאה נפשו. אלא כי אכן היינו הך, מאהבתו שאוהב את הצדיק הוא בוחנו ומנסהו בכל מיני נסיונות - ועל ידן הוא מתעלה במדרגה על מדרגתו, ואילו את הרשע מחמת ששנאה נפשו אינו מנסהו ואינו מעלהו במדרגה ומניחו שילך לדרכו, וירעה עד ש...

כב. ד' קושיות הקשה כ"ק אאדמו"ר זי"ע בעניין המתאוננים שבפרשתן, דכתיב (יא ד) 'והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה וישוּבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר'. א. מהו כפל הלשון 'התאוות תאוה'. ב. מהו שנאמר 'וישׁוּבו ויבכו גם בני ישראל', שנראה ממשמעות לשון 'גם' שהיו שבכו מלבד בני ישראל, והוא תמוה, והיה לו לומר 'ויבכו בני ישראל'. ג. הנה ידוע כי במקום שנכתב בתורה 'בני ישראל' הרי זה מורה שהיו באותה שעה ברום המדרגות וכשהם עושים רצונו של מקום, וכשאִינם בדרגה כזו נקראים הם בשם 'יעקב' (ומקור הדברים בזה"ק ח"ג רי: וע' באוה"ח הק' בראשית מז כח), ואם כן היאך שייך לומר ש'בני ישראל' בכו על רצונם לאכול בשר. ד. ועל כולנה יש לתמוה, שהלא ידוע מה שכתבו הקדמונים כי כל תאוות האדם נובעות מאכילה שאינה בקדושה, ומאחר שכל מאכלם לא היה אלא ה'מן' שהוא לחם רוחני וטהור בתכלית, הוא הלחם שמלאכי השרת אוכלים אותו וכדאיתא בגמ' (יומא עה:): ונדרש זאת מהא דכתיב (תהלים עח כה) 'לחם אבירים אכל איש', אם כן מאין הגיעה להם תאוה זו.

וביאר שאכן היו ב' מיני 'בכיה', בכיית אספסוף לחוד ובכיית בני ישראל לחוד, 'האספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה' כפשוטו, והביאור בזה על פי מה דאיתא בגמ' (סוטה ג:) 'כל העובר עבירה אחת בעולם הזה מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין' ואף 'קשורה בו ככלב', וביארו בעלי המוסר, שלאחר פטירתו נשאר אותו 'בעל תאוה' ניק' עם כל נטיית נפשו לרע, אלא שאינו יכול להוציאם לפועל, והן הן ייסוריו שמתאוה לדבר עבירה ואינו יכול לעשותה, ואם יש לו כמה וכמה תאוות הרי הוא נמצא ב'כף הקלע'... וכאשר ידוע המעשה באותו 'דיבוק' אשר היה אצל ה'חפץ חיים', ששמעו אותו צועק נוראות מרוב פחדו מן הדין וממלאכי החבלה המקיפים וסובבים אותו ורוצים לפגוע בו, ובד בבד דיבר דיבורי נבלה שלא סבלתם אוזני הסובבים, ושאלוהו כיצד חוטא כ"כ בפיו אחר שרואה הוא לנגד עיניו כי אית דין ואית דיין, והשיב, שגם לאחר מותו נשאר עם כל אותם תאוות אסורות שהיו לו בעודו עלי אדמות, וכבר אין ביכולתו להתגבר עליהם. ועל דרך זה היו גם ה'אספסוף', מצד אחד אכלו את המן וכבר לא היו מסוגלים למלא תאוותם, אך לאידך נשארו עם כל הרצונות השפלים שהיו להם מקודם, כי מי שאינו מזכך עצמו אזי אף אם יאכל את המאכל הקדוש ביותר כדוגמת המן עדיין ישאר בעל תאוה, וכמו זה המוטל בקבר, וזהו שכפל הכתוב בלשונו לומר 'התאוות תאוה', כלומר שבכו וחיפשו את הדרך שעל ידה יוכלו להגשים רצונם רח"ל, ובכו מי יאכילנו בשר, שעל ידי אכילה גשמית כזו כבר נוכל לעשות ככל העולה על רוחנו.

מתחזק להתגבר על כל הקשיים. וכדאיתא במדרש (רבה טו ז) בפרשתן על הפסוק (ה א) 'בהעלותך את הנרות', אמר רבי חנינא, אמר הקב"ה, עיניים שיש בך יש בתוכן לבן ושחור ואין אתה רואה מתוך הלבן אלא מתוך השחור, ומה אם עיניך שיש בתוכן שחור ולבן

אין אתה רואה אלא מתוך השחור, הקב"ה שכולו אורה הוא צריך לאורה שלכם'. מכאן למדו צדיקים (כע"ז ב'שפתי צדיק' בפרשתן) 'ארחות חיים', כי הנה לא כל העתים שווים, פעמים שמרגיש האדם אור בהיר בשחקים כאותו לבן שבעיניים, כי אור ה' זרח עליו, ועל מי

לעומתם 'בני ישראל' אלו הצדיקים בכו בכייה אחרת לגמרי, שעל כן נאמר 'וישובו ויבכו גם בני ישראל', ותוכן בכייתם הייתה, כי ידוע על צדיקי הדורות אשר אמרו שכל 'חיותם' הוא רק ממלחמת היצר, ועד שאמרו בשנות הזקנה ששוב אין להם טעם בחיים כי כבר אין 'עקשן'... ועל דרך זה בכו 'בני ישראל' שמאחר שאוכלים 'מן' שוב אין להם תאוות ובטלה מהם מלחמת היצר, ואם כן, למה להם חיים, על כן בכו מי יאכילנו בשר, וממילא יתעורר שוב היצר הרע ונלחם בו בעוז ותעצומות, והיתה זו בכייה לשם שמים. אך מכל מקום היה 'רע בעיני ה'" וחרה אפו בהם, כי היתה טענה עליהם על שחיששו 'עבודה' אחרת ממה שהועיד להם הקב"ה, שאם הקב"ה מאכילם מן וביטל מהם את היצר הרע הרי כך רצונו ית' שיעבדו אותו במצב כזה, ואין צורך לחפש אחר עבודה אחרת... (פשיטא שאין לנו השגה באותם צדיקים, לא במה שביקשו יצר הרע, ולא במה שכעס הקב"ה, ואין הדברים שייכים כלל לאנשים כערכנו, אך ללמד בא על חובת האדם לעבוד את הבורא ית"ש כפי המקום והמצב בו העמיד אותו).

כג. בפרשתן (ח ד) 'וזה מעשה המנורה מקשה תעשה אותה', ולכאורה קשה מה ענין פסוק זה המדבר מ'עשיית המנורה' לפרשה זאת המדברת מהלכות הדלקת הנרות (ועשיית המנורה כבר נאמר בפר' תרומה - ויקהל). ומבאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, כי אדרבה, כאן גילתה תורה אופן נעלה ביותר של 'הארת המנורה', כי דייקא מזה ש'נתקשה משה במעשה המנורה' (במד"ר טו י), מזה עצמו נעשה אורה היותר גדול של המנורה (ויתפרש תיבת 'מקשה' תיעשה המנורה, מלשון 'קושי'), וכן בכל ענין שהאדם מייגע עצמו - לפי היגיעה יתרבה האור, כמו שאמרו רז"ל (מגילה ו: 'יגעת ומצאת - תאמין' (ליקוטי הרי"ם בפרשתן).

וכך ביאר הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע (מאמר יחזקאל עמ' קט) בפסוק בפרשתן (יב ו), 'במראה אליו אתוודע', עיקר ההתקרבות אל השי"ת הוא דייקא על ידי מניעות ועיכובים - ובהתגברות האדם עליהם יתקרב ביותר אל ה'. ומרומז בעשיית ה'מראה' [שפיגע"ל], שנוטל האומן זכוכית שהיא זכה וברה, ואפשר לראות דרכה את כל הנעשה לפניו, ומדבק בה חתיכת כסף צרוף ועל ידי זה נהפכת הזכוכית ל'מראה', ונמצא שההסתרה החוסמת בעד ראיית האדם היא המביאה לאומן שתיעשה תכליתו ומטרתו. וזה במראה - כמו מראה החוסמת, כן אליו אתוודע - בזכות הקושי וההסתרה, כשמרגיש כי הכל סתום וחסום בפניו, אז אז ייראה אליו הקב"ה.

מעין הדברים כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליקוטי פ' ויקהל ד"ה וכל) לפרש בדרך צחות בלשון הכתוב בפרשתן (יא ה) 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם', ופירש רש"י 'חנם מן המצוות', שמרמז בזה אשר מצוה שנעשית 'בחנם' בלא שמוציא עליה הוצאות הרי היא 'בלא מצוות'... ועיקר הכוונה ללמד על חשיבות המצוה כשנעשית מתוך טורח וקושי, אם בקושי מחמת חסרון כיס, ואם בקושי מחמת התגברות היצר.

מספרים על בחור שהתאונן בפני ה'ראש ישיבה' שלו כי כל ענין של תורה ועבודה בא לו בקושי עצום ונורא, בעוד שכל חבריו לומדים עם געשמאק וחיות, והיה מבכה מרה על עצמו 'למה נגרע'... מה נשתנה חלקי משל אחרים, אמר לו רה"י, הנה אמרו חז"ל הדלקת הנרות כשרה בזר, ואילו הטבת הנרות דווקא בכהן, ומדוע, כי כשהנרות כבר מוכנים אין בזה כל 'חכמה' ועבודה להדליק, אמנם, כל עוד שאין הנרות מוכנים יש כאן 'עבודה', ויש חשיבות לעבודה זו, ולזה צריך דייקא את הכהן, אף אתה בחור יקירי, עבודתך - כאותה 'הטבת' הנרות, להיטיב את הנרות ולסלק את הפסולת, ועבודה זו חשובה יותר והיא אכן צריכה כהן דייקא, תיטיב ותקן עצמך.

אך הבחור בשלו שהיה מעדיף 'לוותר' על עבודה זו ולהיות כאותם שאין בהם יצר הרע... אמר לו רה"י עלה אלי בליל שב"ק ואז נדבר בניחותא, עלה לבית ראש הישיבה, וראש הישיבה הכין בעבורו 'גרעינים', אמנם הגרעינים היו קלופים, ואמר לו רה"י, הנה לטובתך ולהנאתך הכנתי את הגרעינים, אמר לו הבחור, אין כל טעם וענין באכילת גרעינים קלופים, ומדוע, כי כל העונג והגעשמאק הוא לפצח את הגרעין שכולו מכוסה בקליפה... וצריך לקלפו עד שמגיעים ל'נקודה הפנימית' ה"ה הגרעין הנאכל בכבודו ובעצמו... החזיר לו רה"י מיניה וביה, ישמעו אזניך מה שפיק מדבר, כל התענוג הוא רק ב'פיצוח' - בעבודה הבאה על ידי קושי, ואין שום עניין ב'אכילה' בלא טורח...

באר הפרשה - פרשת בהעלותך

כיום יאיר כחשיכה כאורה' ומדוע ציונו 'בהעלותך את הנרות', ומבאר המדרש על פי משל (עיי' בהערה) כ"ה, שאכן הקב"ה הוא בעל הבירה והוא בעל האורה, אלא שנחת רוח תבוא לפניו כשקרוצי חומר יביאו משלהם כפי שידם - יד כהה משנת, כי זה עולה לפניו לריח ניחות.

ומבאן, יענה כל חד וחד ליצרו שבא לפתותו ולומר לו, אין זה מן הראוי כי שפל ונבזה כמוד יעבוד את ה' הגדול הגיבור והנורא, המתן נא, אולי עוד יחוס עליך הבורא ויביא עליך זמני אורה, אז תזכה להתעוררות והתלהבות לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש, ואז יהא יאה ונאה שתעבוד את אלוהיך. כי באמת אדרבה ואדרבה, אין לך שעת רצון יותר מזו, ויותר חפץ הקב"ה בעבודת האדם כשהוא מרוחק, ולא עוד, אלא שעליו להודות לו יתב"ש, כי כבר אמר הנביא (ירמיהו לא ב) 'מרחוק ה' נראה לי' - על ידי הריחוק מתקרבים אליו מאד.

מנוחות ינהלהו הבורא הן ברוחניות והן בגשמיות, לאידך, פעמים שהוא מרגיש כי עולמו חשך בעדו באותו שחור שבעיניים, ומכל צד באים עליו צר ומצוק לייסרו, מצד יצרו הרודף אחריו, או מצד מצוקה גשמית, ויש המועים ואומרים שעיקר עבודת וחשיבות האדם הוא בזמנים שאור ה' מאיר עליו, ולא כשאור וחושך משמשים בערבוביא, וק"ו בעת שהפך כולו לחושך. לזה בא רבי חנינא ואמר אין אתה רואה אלא מתוך השחור - דייקא מתוך השחור תראה את ה' יתברך. ולא תאמר שחפץ הקב"ה יותר בזמני אורה, כי 'הקב"ה שכולו אורה אינו נצרך לאורה שלכם'. אמנם לעבודתנו בזמני החושך הינו כביכול נצרך ונצרך כ"י, כי עבודה כזו - מתוך חושך ענן וערפל אין לו להקב"ה מהמלאכים דרי מעלה, כי אם מאתנו דרי מטה.

ובך איתא במדרש בפרשתן (רבה טו ח) על ענין הדלקת נרות המנורה, וכי צריך הקב"ה לאורה שלנו, והרי כתיב (תהלים קל"ב) 'גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה

כד. היטב הגדיר זאת הגאון רבי ירוחם ממיר זצ"ל, שיש בני אדם הסבורים שמטרת ביאתם לעולם היא לעסוק בתורה ומצוות, ואפילו כשהדבר עולה להם בקושי עדיין חובתם מוטלת עליהם, אך האמת היא להיפך, וכמו שנאמר (איוב ה ז) 'אדם לעמל יולד', דייקא לאותו עמל ויגיעה נולד האדם וירד לעולם הזה, ועיקר תכליתו לעסוק בתורה ועבודה מתוך יגיעה (דעת חכמה ומוסר, ח"ב עמ' קכב).

כה. וז"ל המדרש, למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב (איש מפשוטי העם), אמר לו המלך, תדע שאצלך אני סועד, לך ותקן לי (סעודה). הלך אוהבו והתקין מטה של הדייט, מנורה של הדייט, ושולחן של הדייט. כיוון שבא המלך באו עמו שמשין שסיבבו מכאן ומכאן מנורה של זהב (להאיר ולכבוד) לפניו. כיוון שראה אוהבו את כל הכבוד התבייש (להציע לפני המלך את כליו) והטמין את כל מה שהתקין לו שהיה הכל (כשל) הדייטות. אמר לו המלך, וכי לא אמרתי לך שאצלך אני סועד, למה לא התקנת (הכנת) לי כלום. אמר לו אוהבו ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך, ונתביישתי והטמנתי כל מה שהתקנתי לך - שהיו כלי הדייטות. אמר לו המלך, חייך שאני פוסל את כל כליי שהבאתי, ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך, עכ"ל. וכלומר, כי כלי זהב ומשכיות חמדה יש למלך די והותר בביתו. ואיננו נצרך ל'טובותיו' של רעהו הפשוט שיפאר שולחנו בכגון דא, ומה חסר בבית המלך - אותם כלים פשוטים שמציג האיש הפשוט אחר שנתייגע להשיגם לפי כוחותיו.

כיו"ב הוא לגבי כל ענייני עבודת האדם, אין הקב"ה דורש ומבקש מאדם מדרגות יראה ואהבה כשל המלאכים כי מזה יש לו די והותר למעלה למעלה... ובכלל אין הקב"ה נצרך ל'טובותינו' שנעבדו ונפארו בכלים מפוארים - במדרגות גבוהות באהבה ויראה יותר ממדרגתו - כראוי לבית המלכות, כי אין לו חפץ אלא ב'כלים' שלנו - התגברות על היצר על הקנאה ושנאה ושאר תאוות הלב הן וכיוצא בהם... ומזה בא תענוג ונחת רוח לפניו.

כו. סיפר הגאון רבי משה ברנשטיין זצ"ל חתנו של הגה"ק רבי ברוך בער לייבאוויטש זי"ע, שכאשר נסע חותנו הגדול לארה"ב להתרים נדיבי עם עבור ישיבתו הרמה בעיר קאמעניץ ושהה שם תקופה ממושכת ניצלו זאת מקורביו ואנשי ביתו והקימו עבורו בית דירה חדש גדול ונאה, והנה אותו בית עמד מול דירתו של גלח (כומר) ומעל הגג התנוסס 'שתי וערב' גדול, אלא שאיש לא שם ליבו לכך.

כעבור כמה שנים קרא רבי ברוך בער לחתנו הנ"ל וסיפר לו בשמחה, היום נזדמן לי לקרוא אודות קורות ותולדות הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע וראיתי מעשה אשר הציל את חיי כפשוטו... וגולל לו אשר על ליבו, באמרו, מיום שנכנסתי לבית החדש לא היה קץ לסבלי, כל ימי התרחקתי מעבודה זרה והנה שתי וערב כנגד עיני... ובעל כרחי לא הייתי יכול לעשות כלום כדי שלא לפגוע באותם דורשי טובתי שסידרו עבורי דירה זו, והרגשתי שהצער העמוק

באר הפרשה - פרשת בהעלותך

עליו מן השמים, וזהו 'והמן' היינו הפרנסה והשפע הבאה לו מן השמים הוא 'זורע גר' ר"ת גומל דלים, היינו כפי מה שהוא גומל דלים ומרחם על הבריות כך מרחמים עליו מן השמים.

ובכלל ה'הטבה' - שתהא עינו טובה בשל חבריו, ישמח בשמחתו, בהצלחתו וגדולתו. וכן מצינו בפרשתן (ה יח-יט) 'ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל... לעבוד את עבודת בני ישראל באוהל מועד ולכפר על בני ישראל', וברש"י, 'חמשה פעמים נאמר 'בני ישראל' במקרא זה, להודיע חיבתן שנכפלו

הטבנו לך - להיות מייטיב לישראל
בפרשתן (י לב), 'והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך', ומבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ר"ה לכה אתנו) כי אחד מהטובות שהקב"ה מתחסד עם עושי רצונו שיוזכרו להטיב לאחריו. וזהו 'הטוב אשר ייטיב ה' עמנו' שנזכר ל'והטבנו לך'.

וגדולה מתן שכרה של גמילות חסדים, כביאורו של הרה"ק ה'דגל מחנה אפרים' זי"ע (בפרשת בשלח) על הפסוק בפרשתן (יא ז) 'והמן זורע גר הוא', עפ"י דברי חז"ל (שבת קנא:) 'כל המרחם על הבריות מרחמים

הממלא את ליבי מקצר את ימי... היום הזה ראיתי כתוב מעשה, שפעם נסע הגה"ק רבי נתן אדלער זי"ע לדרך רחוקה בימות השלגים ונתלווה אליו תלמידו הרה"ק החתם סופר זי"ע, והנה באמצע הדרך באישון לילה מת אחד הסוסים והלך 'בעל העגלה' להביא סוס אחר ולא עלה בידו אלא להביא חמור, ורתם את החמור לעגלה ורצה להמשיך בנסיעתו, בו ברגע הבחין הגה"ק רבי נתן אדלר במתרחש וקפץ מהעגלה והחל לרקוד ברוב דיצה וצהלה, ולא ידע החת"ס לשמחה מה זו עושה... ובפרט שהכפור שלט בכיפה... אמר לו רבי נתן, הנה זו פעם ראשונה בחיי שנזמן לידי לקיים מצוות 'לא תחרוש בשור וחמור יחדיו', וכי מילתא זוטרתי היא... מן הדין שאתמלא בשמחה גדולה ומופלגת על המצוה הנדירה שזכיתי בה...

המשיך רבי ברוך בער ואמר, אחרי רואי מעשה זה חשבתי לעצמי, הנה פירשו חז"ל (ברכות יב:) הא דכתיב (להלן טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם' - זו מינות, ואחר שאינה ה' לידי לקיים מצוה זו בכל רגע ורגע כשאותו שיקוץ מול עיניי ממש - כמה עלי להיות בשמחה רבה על שאני זוכה לעשות רצונו ית'...

אף אנו נוסיף לומר, כי הנה עוד איתא שם בהמשך הסוגיא לפרש מה שנאמר 'אחרי עיניכם' - זו הרהור עבירה, אמור מעתה, רבים המהלכים מלאים דאגות אודות ה'נסיונות' הרבים המצויים ברחוב העיר, אדרבה ישמשו וישמחו כאשר הם נפגשים עם 'שפע' של נסיונות, וכמה תגל נפשם על כך. פשיטא ואין צריך לומר שמחובת האדם להתפלל על נפשו 'אל תביאני לידי נסיון', אך אם כבר בא נסיון לידו ימלא לבו שמחה, צהלה ורינה לזכר מלכותו...

כז. מעשה נורא, פלא והפלא, שמעתי ממכירי בעל המעשה לפני כמה שנים, זה לו כעשר שנים של"ע אבדה ראייתו בעין אחת, והנה בסוף החורף (של אותה שנה) החלה גם העין השניה להיחלש והתדרדרה ראייתו מטה מטה, עד שלא נשאר ממאור העין אלא רק כ-20%, משהבהילוהו לפני הרופאים נענו שצריך לנתח את העין כדי להצילה מסכנת עיוורון, וכן עשו, אך לדאבון לב, לא זו בלבד שלא הצליחו להשיב לו את הראייה, אלא שנתקלקלה העין יותר, ושוב לא ראה אלא רק צללים, וראו בחוש את מאמר חז"ל 'סומא חשוב כמת'... מכיוון שכן, נתכנסו כל בני משפחתו בין פורים לפסח, לטכס עצות כדת מה לעשות, ונמלכו וגמרו להתחזק במידת עין טובה, אולי יחוס ה' ויתן להם עין תחת עין - מידה כנגד מידה, וקיבלו על עצמם על כל בני המשפחה והנלוים עליהם, כי ג' פעמים ביום מדי יום ביומו יתבוננו ויביטו בעין טובה על אחרים וישמחו באשר להם, וכמו שנקרא 'פארגינען' א צווייטן (לפרגן לשני), וכגון, בראותו שהשכן מרחיב דירתו ימה וצפונה מזרחה ונגבה לא יתחמץ לבבו, אלא אדרבה יוסיף שמחה בלבו על שאיש יהודי זוכה לצאת מן המיצר למרחב, כיו"ב, אם ישמע שרעהו זוכה לשדך את בנו ובאותו זמן יש לו בחור 'תקוע' עדיין בבית... יגל וישמח על שב"ה הלה זוכה לעשות 'שמחה', וכן אם רואה בעיניו שפלוגי מצליח מאוד בבניו והם עולים ומתעלים ואילו בניו... ובאמת לאו מילתא זוטרתי היא לשמוח עם השני לקיים מצוות 'פארגינען' (פרגון) מבלי לקנא, אך קבלו וקיימו.

כעבור חודש ימים, אחר הפסח, החלה העין שניתחו אותה להתפקח ולהתבהר ונסו הצללים, עד שלאחר שבעה ימים ראה בה כאחד האדם, והמשיכו להתמיד בקבלתם, עד שהוסיף הקב"ה להיטיב עימם בכפליים, כי כעבור כמה שבועות נעשה נס מחוץ לגדר הטבע ממש, והקב"ה פקח גם את העין שכבר עשר שנים חדלה מלראות... וראו בחוש כי בזכות העין הטובה זכו לתשלומי כפל...

באר הפרשה - פרשת בהעלותך

אזכרותיהן במקרא אחד, כמניין חמשה חומשי תורה'. כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תר"ע ד"ה ולכפר) דלא נתבאר במה נתכפרו בני ישראל, כי לא מצינו שהביאו קרבן וכדו' לשם כפרה. אלא הענין, כי בנ"י הראו כאן מדת עין טובה, בראותם שהשי"ת מעלה את עדת הלויים מתוך הכלל, ומקדשם יתר משאר אחיהם, ואפילו הכי לא קנאו בהם, אלא אדרבה, נהגו בהם טובת עין, ושמחו על קדושתם וגדלותם של אלו, ובמידת טובת עין נכללו כל המידות כאמרם ז"ל עין טובה כו'. ומפני

זה הודיע השי"ת חיבתו, שחביבין הם בחמשה חומשי תורה, ומידת טובת עין הרי היא כפרה גמורה לאדם. והיא הייתה כפרתן של ישראל, כי באמצעות הלויים הוציאו ישראל מדת עין טובה לפועל כח.

יהא רעוא מן קדם אבוהון די בשמיא שיקויים בנו הפסוק דפרשתן (י כט) 'כי ה' דיבר טוב על ישראל' כט, ונוכה לכל הטוב, ואור חדש על ציון תאירל בב"א.

כת. מעלה יתירה מצינו בה ב'עין טובה' כי בכוחה לשדד מערכות, ואף לשנות תכונות הזולת, וכה כתב ב'תולדות הישמח ישראל', כאשר גיסו של רבינו השיא את בנו נסע רבינו להשתתף בחתונה, ונשאר שם כל שבעת ימי המשתה. ביום האחרון של שבעת ימי המשתה אמרה לפתע אם החתן (אחותו של הישמח ישראל) שהכלה איננה מוצאת חן בעיניה, ואי אפשר לה אפילו להסתכל עליה, ע"כ היא דורשת בתוקף שהחתן יעזוב את בית חותנו, ויסע הביתה בחזרה. הדבר נודע לרבינו ונפשו עגמה עליו מאוד, בעת עריכת סעודת שבע ברכות האחרונה אמר רבנו תורה על הכתוב (בראשית טז ו) 'עשי לה הטוב בעיניך', ותרגם אונקלוס כדתקין בעיניכי, דהנה (לעיל שם ד) כתיב 'ותקל גבירתה בעיניה', וברש"י, אמרה שרה זו מראה את עצמה כאילו היא צדקת... מדתו של אברהם אבינו ע"ה הייתה עין טובה, ומדת עין טובה הוא להיפך מ'עין רעה'. כי כמו שעין רעה גורמת לדבר טוב שיהפך לרע כמו כן עין טובה מהפכת כל הדברים הרעים לטובה, וכאשר אמרה שרה לאברהם שהגר מזלזלת בכבודה, אמר לה אברהם אבינו ע"ה, עשי לה הטוב - היינו עשי ותקני אותה, ובמה - בעיניך בעיניך הטובות - להביט במעלותיה, שתהפכי כל העניינים הרעים שבתוכה לטובה (ואכן, הדברים נשאו פרי ונמנע בס"ד כל ענין ה'גט' שם).

ומכאן, ילמד כל איש בדידיה, אף אם סבור אתה שפלוני מושחת... פלוני טבעיו רעים וכיו"ב רבות, אנא, הבט והתבונן בו ב'עין טובה' וסוף דבר שיותקנו דרכיו, ויעזוב כל קלקוליו... ואף להורים ומחנכים יאמר, בידכם הדבר - להפוך את ליבם ומוחם של התלמידים והבנים לטובה ולברכה - ע"י שתביטו בהם בעין טובה האומרת שוב ושוב, פלוני טוב הוא, פלוני חשיבותו גדלה עד מאוד... כי בזה ייהפך לבבם וטבעם לטוב.

מן הבאר

פעם הזכיר אחד מנכדי הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע בפניו, שראשי התיבות של הפסוק 'פותח את ידך' הם השם הקדוש פ-א-י, והוא אחד מהשמות המרמזים על ענין הפרנסה, נענה הרה"ק ואמר שהר"ת של אותיות אלו הוא - פארגינען א יודן (לשמוח כשיש לרעהו כל טוב), וכאומר בזה תריק על עצמך שפע פרנסה וכל טוב.

כט. ידוע שהרה"ק מלעכאוויטש זי"ע אמר פעם בחזרו מבית הטבילה בערב שבת קודש פרשת בהעלותך לעת כזאת היה עלינו לשורר ולזמר בתופים ומחולות, כי בפרשה זו כתיב 'כי ה' דיבר טוב על ישראל'.

ל. אגב אורחא, הנה איתא מהרה"ק רבי פינחס מקאריץ (אמרי פינחס השלם פר' בא), שהכל תלוי ב'אור הגנוז', ואיתא בזוהר הקדוש (ויקרא פח:) שבכל יום יש רגע אחד שאז מתגלה אור הגנוז, ובאותו הזמן מתקבלים כל התפילות, ולכך איתא במדרש (עיי' דב"ר ב יב) 'קוה אל ה' - אפילו מאה פעמים, כלומר, כשאדם מתפלל על איזה דבר הרבה פעמים ואינו נענה יתפלל עוד ולא יתייאש, וביאור הדבר, כיון שהכל תלוי באור הגנוז וכבר אמרנו שבכל יום הוא מתגלה בעולם, ואפשר שיזדמן לו לאדם אותו עת שיתגלה האור ומיד נעשה בקשתו, כי דבר הגנוז אין יכולים לידע אימתי מתגלה, ומוסיף שם מכל מקום משמע קצת שבבוקר קודם נץ החמה מתגלה ואז עת רצון לשאול כל אחד צרכיו (נ"ל בשם הבעש"ט ז"ל). עוד איתא באמרי פינחס (בפרשתן) שבפרשת בהעלותך מאיר ומתעורר ענין אור הגנוז, אמור מעתה כי 'עת רצון' נפלא הוא בכל השבוע לקבלת התפילות.

ישקו העדרים

**'קח את הלויים מתוך בני ישראל וגו', והיו לי הלויים' (יג ז-יד),
ובמדרש (רבה טז יב), זה שאמר הכתוב (תהילים יא ה) 'ה' צדיק יבחן'.**

מצינו בספר 'מדרגת האדם' לסב"ק מנובהרדוק (מאמר דרכי חיים פ"ג) מעשה שהיה בשנות קדם, כאשר מינו רב צעיר לימים לכהן פאר בקהילת 'האמבורג' שהיתה עיר ואם בישראל, והנה תיכף בבואו העירה - ביום הראשון לרבנותו הגיעה לפניו אשה אחת 'פשוטה' מן השוק ואמרה לו שיש לה דין ודברים עם פלוני הגביר שהיה מנכבדי העיר, ושאל הרב אותה אם יש באפשרותה להמתין עד מחר כי עודנו עייף מטורח הדרך, ואמרה לו כמה אמתלאות שמכרכת לזה דוקא היום, קרא המרא דאתרא אל השמש ואמר לו שילך להזמין את הגביר לדין תורה, ואחז את השמש פחד ורעדה ממש, וכי הוא ילך לתבוע את הגביר לבוא לדין... וזירזו הרב שילך תיכף ומיד, הלך השמש, אבל לא עצר כח בעצמו לעלות לבית הגביר, אלא המתין בסמוך לחצר הבית מתוך תקווה שאולי יצא הגביר מעצמו, ואכן, כאשר יצא הגביר החל השמש להתקרב אליו, שאלו הגביר מה בפך, גמגם השמש בחצאי תיבות ובלשון קטועה שהרב מזמינו לדין, השיב הלה, אמור לרב 'עדיין יש לי פנאי'... חזר השמש וסיפר לרב את תשובת הגביר, וישאל הרב את ה'תובעת' האם מסכימה להמתין, אך היא אמרה שאינה יכולה. שוב שלח הרב את השמש אל הגביר לאמור לו שעליו להתייצב תיכף... נבהל השמש ביותר כיצד יוכל לגרום בזיון כזה לרום מעלת הגביר... אך הרב הכריח אותו, וכאשר הגיע לא הצליח לפתוח בדיבור עד ששאלו הגביר מה אמר הרב, והשיב לו כנ"ל, מיד קצף הגביר וחמתו בערה בו, וכדרך עשיר יענה עזות שלח את השמש להודיע לרב, כי אני הוא גביר דמתא, ואילו הרב אינו אלא אורח ואינו מכיר את תהלוכות העיר... ועוד אגיע לדין מתי שיהיה לי פנאי. וחזר השמש על עקבותיו לספר להרב מה שהיה. מיד קם הרב במקומו, ואמר לשמש, לך אמור לו 'כי אמנם שהוא הגביר דהאמבורג, ואם אני אומר שיבוא היום הוא מוכרח לבוא דווקא היום, ואם כי חיל וצבא אין לנו להביאו בעל כרחו, אבל יש לנו שלוש אותיות ח-ר-ם ואנו יכולים לשלוח אותו על ידך'...

כמובן שנבהל השמש עד עמקי נפשו ואחזה אותו פלצות, היאך ירהיב עוז לומר דברים קשים כגידין כאלו אל כבוד הגביר... והתחנן אל הרב שישלח משהו אחר... אכן הרב צעק עליו וזרזו לילך מיד, והלך אל בית הגביר כמי שכפאו שד... וביקש את סליחת הגביר על שאינו יכול להגיד לו את דברי הרב, אכן הוא הכריחו שיגלה לו, ובדלית ברירה מסר לו את התראת הרב, והלך משם מבלי הבט בפניו מרוב בושה ופחד. כעבור זמן מועט הגיע הגביר בכבודו ובעצמו, נכנס לבית הרב והכריז בקול גדול מזל טוב מזל טוב, כבודו ראוי להיות לנו לרב, אין כאן 'נתבע' ואין כאן 'תובעת', אלא כל הדבר הזה הוא רק 'בחניה' בעלמא... כי חששנו שמא הרב שהינו אברך רך בימים יתיירא מפני הגבירים והיושבים ראשונה במלכות ולא יוכל לקיים כדבעי את ציווי הכתוב (דברים א יז) 'לא תגורו מפני איש', על כן עשינו 'שפיל' (הצגה) בתחבולות שונות כאילו יש כאן איזה דין ודברים, ועתה כאשר נוכחנו לראות כיצד הרב תקיף לקיים ככל אשר כתוב

ישקו העדרים

בתורה מבלי לנטות ימין ושמאל, אם כן כבוד גדול הוא לנו שדייקא כבוד תורתו הוא ישימש כמרא דאתרא.

הבט וראה, אילו לא היה עומד 'הרב' בנסיון, אזי לא בלבד שלא היה מוצא חן בעיני הגביר, אלא אף היה מאבד את ה'רבנות'... ורק משום שלא רצה להחניף לגביר אלא עמד בנסיון, על כן זכה ב'רבנות' ואף הגביר עצמו הוקירו ביותר.... גם נתברר שלא היה שום מעשה אלא רק דמיון בעלמא של דין תורה... וכדברים

הללו ייאמר לכל אחד ואחד, אם תעמוד בנסיון תזכה לכל הטובות שבעולם, גם תראה שבאמת לא היה שום נסיון אלא הכל מתחבולות היצר שמראה דמיונות שוא... זאת ועוד, גם 'היצר הרע' בעצמו יהפך להיות מהעומדים לימינך אם לא תשמע בקולו.

וכמו שהביא הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בן יהודע ב"ק קיז:) בשם הגה"ק מהר"א גאלנטי זי"ע לבאר במה שמצינו בחז"ל (ב"ק קיז: לגבי רב כהנא, וכן בב"מ פה. לגבי ר' אלעזר ברשב"י) שה'עכנא' הוא הנחש שומר פתח מערות הצדיקים ואינו מניח להיכנס אליהם, עד שהוצרכו לבקש 'עכנא עכנא פתח פיך', ולכאורה מדוע דווקא ה'נחש' הוא השומר... ומבאר בזה"ל, שזה העכנא הוא היצה"ר של הצדיקים אשר לא היה יכול להחטיאם בחייהם יתהפך אחר פטירתם לעכנא וישמור אותם, עכ"ל.

